

BUDAPESTI CZÉGEK.

HABITS ANTAL

hangszerész és különleges cimbalom-készítő

a fő- és szekvárosi zeneiskola szállítója.

Budapest, VII., Erzsébet-körút 42. sz.

Ajánlja szak-
szerű tapaszt-
talai szerint
javított és sa-
játkezleg ké-
szített erős
és tiszta
hangu

hangszerek
raktárát.
Szolid
kiállítás!
Jutányos
árak.

czimbalmait Arjegyzék kívánatra
valamint mindennemű ingyen és bérn.

Legolcsóbb ezüst!

A királyi zálogházban nagyobb részletekben vásárolt régi
ezüstöt eladók, latonként 1 frt 5 kr.-tól kezdve följebb.
Ugyasint aranyemlék, drágakövek és órák, a legol-
csóbb árakon, nálam folyton raktáron vannak.

HEUFFEL,

Koronaherceg-utca 7, az udvarban balra.

Az 1890. XIV. törvényczikk alapján létesített

**MAGYAR IPAR- ÉS
KERESKEDELMI BANK-
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.**

Budapest, V., nádor-utca 4. sz.

Teljesen befizetett részvénytőke 8,000,000 frt.

V-VI. ker. fiókosztály
Podmaniczky u. 2.
(Váci-körút sarkán.)

VI-VII. k. fiókosztály
Teréz-körút 2.
(Király-utca sarkán.)

Toronyórákat

legolcsóbban, legújabb és legjobb
ban készit:

Mayer Károly L.

óragyára,
Budapest, VII., Kazinczy-u. 3.

Képes árjegyzékek bérmentve.

A „Franklin-Társulat” kiadásában
Budapestben megjelent és minden
könyvtárnál kapható:

Melyik erősebb?

Eredeti regény.

Irtá ifj. Ábrányi Kornél.

Ára füzve 2 frt.

TESTORY és FIA

Váci-utca 24. BUDAPEST, Váci-utca 24.
a nagy Kristóf áttelében.

Alapítótott 1805-ben.

Bel- és külföldi műipar, lámpa, díszmü- és
bőrárúk főraktára.

Hoffmann és Schlosser

butorkereskedők, kárpitosok és díszítő

BUDAPESTEN,

IV. ker., Hatvani-utca 11. szám, I. emelet,
(a Neruda-féle üzlet melletti palota).

Képes árjegyzékeket ingyen és bérn.

Hirdetések felvételnek

a „Vasárnapi Ujság” kiadó-
hivatalában, Budapest, IV. ker.

Egyetem-utca 4. szám alatt.

43. SZÁM. 1893.

BUDAPEST, OKTÓBER 22.

40. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egyenlőre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együttesen 6 frt

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egyenlőre 8 frt
télvére 4 frt

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egyenlőre 5 frt
télvére 2.50

Külföldi előfizetőknek a postailag
meghatározott viteldij is csatolandó.

Előfizetési felhívás!!!

a

„Könyves Kálmán”

magyar irodalmi és könyvkereskedési
részvény-társaság.

VIII., Kerepesi-ut 19. BUDAPEST, VIII., Kerepesi-ut 19.

előfizetést hirdet a következő hivatali regényekre:

1. kötet: „Hamis istenek” Irtá Váradi Antal
2. „Házasság szerelem nélkül”, Irtá Carmen Sylva
3. „Iljics Iván halála”, Irtá Gróf Tolstoj Leo
4. „Giovanni episcopo”, Irtá Gabriele D'Annunzio
5. „A darázs mérgé”, Irtá Kada Elek
6. „Feuer éjszakák”, Irtá Kabos E/e
7. „Chenerol”, Irtá H. Gréville
8. „Zene és parfüm”, Irtá Kobor Tamás
9. „Báró lelke”, Irtá Gardonyi Géza
10. „A templom kulcsa”, Irtá Tábori Róbert
11. „Amor Verus”, Irtá Scossa Dezső
12. „A gyáva”, Irtá Malonyay Dezső.

E művek egyöntetű kis 8-adrétű alakban egyen-
ként 30—35 remek illusztrációval és fényes, tartós
kötéssel vannak kiállítva.

Ara egy-egy kötetnek köve csak 1 frt
50 kr. — Az egész 12 kötetes ciklus egy-
szerre rendelve egyforintos havi részlet-
fizetés mellett is szállíthatik.

Előfizetési pénzek
legegyszerűbben postautalványon közvetlen
a fenti céghez küldhetők.

Megrendeléseket elfogad a haza mindeh könyvkereskedése.

Tisztán kölcsönös. Részvényesek mincesnek.

A legnagyobb és leggazdagabb
biztosító társaság a világon.

Biztosítéki alap 1893.

január 1-én

907 millió

frank.

THE MUTUAL
new-yorki életbiztosító társaság.
Alapítótott 1843.

Biztosít az
ember életére
minden módot
szerint.

Táblázatokkal és bővebb
felvilágosításokkal szolgál a
Magyarországi vezérigazgatóság:
Budapest, Bécsi-utca 5. szám.

Budapest, Múzeum-körút 5. sz.

házban lévő

czipész-üzletben

mindennemű lábbelik készítése mellett külön-
sen berendeztem magamat az

egyéves önkéntesek

részére szükséges lábbelik kiállítására.

Huszár-cizmák, honvéd és közös had-
seregbeli baka-cizmák és bakancsok,
tűzéri és mindennemű egyenlábellek,
a lehető legjobb minőségben, lehető jutányos áron
gyorsan és pontosan készíttetnek.

Lőrincz István.

Mint ujdonság!

Ceylon-téa

saját importálás,
kitűnő ízű és erőteljes.

Eredeti csomag egy
angol font súlyú (körül-
belül ½ kilo) frt 2.75.

Neruda Nándor

Hatvani-utca 9. sz.

GRÓF ANDRÁSSY GYULA SZOBRA.

GRÓF ANDRÁSSY GYULÁNAK, a kitűnő magyar
államférfiúnak lovas ércszobra nem
sokára ott fog emelkedni az Andrássy-út
végén, mint méltó befejezője e hatalmas útvo-
nálnak, melynek megalkotása szintén az ő ne-
véhez fűződik. Ritka, általa-
nos érdeklődés mutatkozott
azon pályázat iránt, a me-
lyet erre a lovaszoborra hir-
dettek. A bizottság nemzet-
közi pályázatot hirdetett, hogy
a külföld mesterei is részt
vegyenek a versenyben, és a
hazai szobrászokat még na-
gyobb művészi ambícióra
sarkalja.

Most, mikor végig tekin-
tünk az akadémia palotájá-
ban kiállított szoborminták
során, elkell ismernünk, hogy
a bizottság célját elérte. Nem
kevesebb, mint tíz pályamű
érkezett be, a mi egy ilyen
költséges pályázatnál nem cse-
kely dolog. Hat hazai és négy
külföldi művész pályázott a
babérért s a bíráló bizott-
ság, melynek tagjai közt ott
voltak több hazai szakférfiún
kívül Zumbusch bécsi és Mül-
ler Ferdinánd müncheniszob-
rászok is, egyhangulag Zala
György művének ítélte oda a
hatezer frankos első díjat.
A négyezer frankos második
díj Eberlein Gusztáv berlini
művésznek és a kétezer fran-
kos harmadik díj Strobl Ala-
josnak jutott. A bizottság
ezenfelül elismerése jeléül
egyenként másfélszer frank-
kal megvételre ajánlotta a
Klein Miksa és Róna József
szobormintáit.

Kevés jury-ítélet fogadta-
tott olyan közhelyesléssel,
mint ez; jóllehet eleinte igen
tartottak a művészi körök is a
bíráló bizottság ítéletétől. Az

orsz. képzőművészeti egyesület választmánya
maga kérte a szobor-bizottságot, hogy előbb ál-
lítsa közszemlére a pályaműveket és a jury csak
a sajtó és az illetékes szakférfiak nyilatkozása
után hozzon ítéletet. A bizottság nem teljesítette
e kérést, de az elégtelenséget, melyet ezzel
okozott, csakhamar eloszlatta ítéletével.

Nem tagadjuk, jól esik hazafiúi érzésünknek,

hogy magyar művész nyerte el az első díjat.
Zala György becsületet, dicsőséget szerzett e
művével is a magyar szobrászatnak. Az aradi
szabadság-szobor és a budai honvédmélek alko-
tója újabb jelét adta annak, hogy a monu-
mentális szoborművészetnek mily hivatott mű-
velője.

Zala György az Andrássy-út végére tervezte

művét, s hogy annak megfe-
lel építészeti háttérrel bizo-
sitson és egyuttal megoldja a
Andrássy-út befejezésének
kérdését, Schickedanz Albert
építésszel lépett társaságba,
a ki a szoborhoz igen szép
arkitektúrát csinált. Ez egy
harminczhárom méter átmé-
rű félkör alakú oszlopcsarnok,
kilencz ívezettel és tizen-
nyolcz karcsú oszloppal. A
húsz méter magasra, s karszt-
márványból tervezett oszlop-
csarnok, mely távolról óriási
diadalkapuzathoz lenne hasonló,
szerencsésen közvetlenül az
átmenetet az Andrássy-út
villáitól a Városligethe. Gyö-
nyörű befejezése lenne ez a
könyved, finoman tagozott
építészeti mű az Andrássy-
útnak, kellemes háttérre a
szobornak és méltó kezdő-
pontja az ezredévi kiállítás-
nak, melynek fő bejárata eb-
ben az irányban lesz.

E szellős oszlopcsarnok
közepére tervezte Zala And-
rássy lovas-szobrát. A mű-
vész ritka szerencsével ol-
dotta meg feladatát. And-
rássyt férfikora delelőjén örö-
kítette meg, nem valami szí-
neszies pose-ban, hanem
nyugodt, gondolkozó arc-
kifejezéssel, a mint minden
gesztust mellőzve, fődétlen
fővel lovon ül. E szobrot
nézve, látjuk az államférfiú
bölcsességét, s a diplomata
eleganciáját. Az egész alak
nemesen egyszerű, méltósá-
gos, és hatása épen azért olyan

AZ ANDRÁSSY-SZOBOR PÁLYÁZAT. — ZALA GYÖRGY PÁLYAMŰVE.

Üzlethelyiség-változás.

Van szerenésünk a nagy é. demü vevőközönség tudomására hozni, hogy 1893 óta fennálló

vászon-, kész fehérnemű- és szövöttáru-raktárunkat
(eddig IV., Váci-utca 5. sz. „YPSILANTI”-hoz)

IV., Városház-tér 8. szám alá

a volt Ádám és Éberling cég helyiségébe helyeztük át.

A csődtömegtől a még fennmaradt áruaktárt mintegy 150,000 forint értékben igen kedvező feltételek mellett vettük át és fogjuk, ameddig a készlet tart, elaruitani,
másképp a végeladott cikkek új áruval pótoltatván, a legjobb alkalom kinálkozik

menyasszonyi kelengyék és házi szükségletek olcsó beszerzésére.

Ezen kiváló bevásárlási alkalmat becses vevői szíves figyelmébe ajánlják

KOLLARITS JÓZSEF ÉS FIAI.

Legnagyobb választék mosó-ruhaszövetekben, olcsó árak mellett.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.)

közvetlen. Andrassy dél-czegezen ül lován, mely az alak nyugodtságának kiemelése végett kissé élénk helyzetben van; jobb lábát magasra emeli és fejét leszögi, hogy Andrassy egész alakja látható legyen.

Andrassy alakja a koronázási díszöltözetben és díszszerszámmal felkantározott ménje remek plasztikával van kidolgozva. Andrassy arca pedig oly finom és híven van eltalálva, hogy Andrassy özege, Kendeffy Katinka grófnő ki-jelentette, hogy boldogult férjének ennél jobb kép-mását nem látta.

Zala különben évek óta foglalkozott az Andrassy-szobor tervével és érdekes, hogy ennek daczára majd lemaradt a pályázatról. Művét néhány héttel a határidő lejártá előtt kezdte csinálni s a mintázásnál nagy segítségére volt a városi elöljáró fiatal igazgatója, ki legpompásabb ménjén napokon át ült mintául a művészeknek. Andrassy koronázási díszöltözete volt a lovason és az eredeti díszszerszám a lovon. Zala művészi ihlettel dolgozott; de hogy oly gyorsan elkészült művével, mint maga mondja, annak köszöni, hogy a mű eszméje éveken át érlelődött benne.

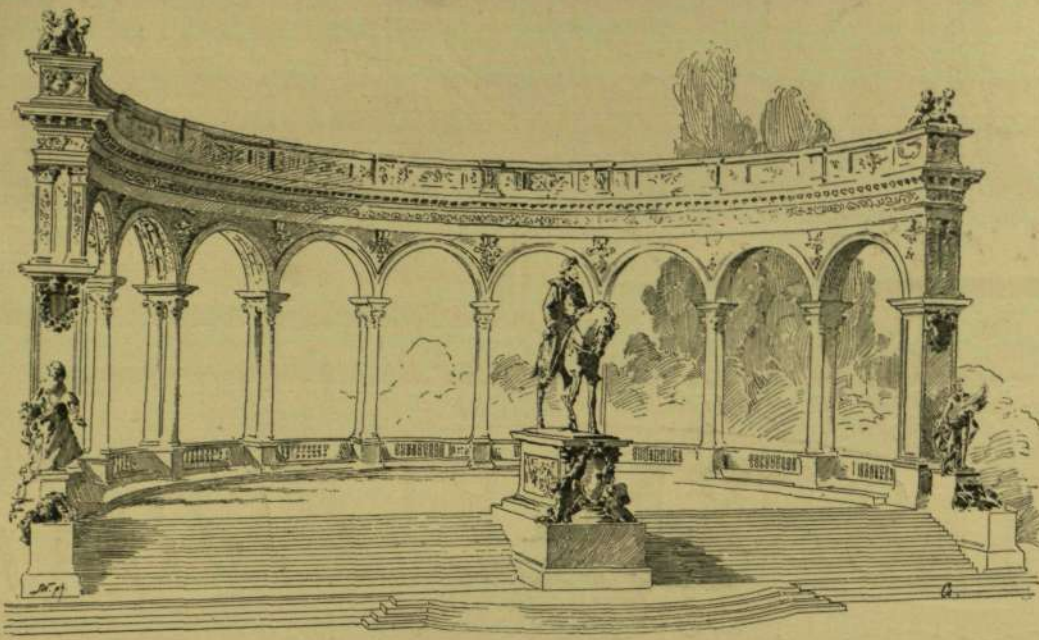
Andrassy lovasszobra hosszas négyesgyűti talapzaton áll. Az előreszen van az Andrassy-család ezimere s két oldalt két dombormű. Baloldalt a koronázási jelenet, jobboldalt pedig a berlini kongresszus, szabadon dolgozva Werner Antalnak a berlini városi háznál őrzött nagy történeti festménye után. Ez a talapzat ötödfél méter, a szobor hatodfél méter s így a tér feltöltését is beleszámítva, a szobor tizenöt méter magas lesz; így szépen fog uralkodni a hatalmas útvonal fölött.

Zala a Schickedanz tanárral együtt készített szobortervezetén kívül a főalakot külön is elküldte plasztikájából (bela agyagból) mintázva, s e nagyobbított műve finomságaival, nemes plasztikájával, ritmikus arányaival elragadta magát a bíráló-bizottságot is.

Ezzel a hazai művészek munkáit mutatván be, nem szólnak zűzetesebben a külföldi pályaművekről, csak jelezük, hogy egyik leghatásosabb műve a pályázatnak Eberlein Gusztáv berlini művésznek második díjjal jutalmazott szobormintája, mely azonban rendkívül hasonlít I. Vilmos császárnak Begas által tervezett remek emléksobrához.

Strobl Alajos, a harmadik díj nyertese, egyedül a pályázók között, a ki nem az Andrassy-út végére, hanem az új országház elé tervezte Andrassy-nak a szobrát. Ehhez képest összehangzásba igyekezett hozni a talapzatot az országházzal. Csúcsos szarkofágyszerű talapzatot csinált, két nagy dombormű-jelenettel. Az egyik a koronázási jelenet van, a mint Simor hercegprímás és gróf Andrassy miniszterelnök a király fejére teszik a koronát. A háttérben az egyik trónszéken Erzsébet királyné ül. A másik relief a német szövetséget ábrázolja, a mint Andrassy kezét fog Bismarck herceggel, az idegen államok nagykövetei jelenlétében. A talapzat elején van az Andrassy-család grófi ezimere, hátul babér és palmaág, négy sarkán pedig czipor-pajzson ezek az évszámok: «Budapest 1867.» «Zemplén 1873.» «Berlin 1878.» «Volsce 1890.» A domborművek sok izléssel, még több tudással vannak mintázva, csak a szarkofág alakú keret nem illik hozzájuk.

A hat méter magas talapzaton emelkedik

AZ ANDRÁSSY-SZOBOR PÁLYÁZAT. — Zala György pályaműve a tervezett oszlopcsarnokkal.

Andrassy lovas szobra. Strobl meglehetősen korhűséggel mintázta Andrassyt, a kit abban a pillanatban örökített meg, mikor a koronázás megtörténte után kucmáját magasra emelve, elküldte magát: «Éljen a király!»

Ez az élénk mozdulat és egyáltalán a főalak realisztikus felfogása ellentétben áll a talapzat gót stílusával, a mint ezt a bíráló bizottság is kiemelte.

Klein Miksa, Berlinben élő szobrász hazánk-fia, a ki külföldön nagy hírnévre örvend, szintén megjelent a pályázaton. Az ő műve tetszik nekünk legjobban a Zaláé mellett, mindamellett, hogy az egész pályamű csak úgy vázlat-szerűen van odavetve. Egyszerű talapzaton áll a lovas-szobor, a melyen Andrassy ép oly fesz-telen és előkelő tartással ül a lovat, mint a Zala szobrán. A főalak nem egy jellemző mo-zzanatot emel ki, hanem jellemzi Andrassyt, az államférfiút és az elegáns főurat, a ki elgondol-kozva üget lován.

A talapzat két oldalán a dombormű csak je-lezve van, a négy sarkon azonban négy alle-gorikus női alak ül, ha nem családunk, a Bölcsesség, a Történelem, a Dadal és a Látmoki szellem allegóriái. Bár mindegyik csak vázlat-szerűen van kidolgozva, úgy e mellékalkalakok, mint a főalakon meglátszik a tudás, a művészi ízlés, a költői felfogás. Érezzük, hogy egy nagy tehetség alkotásával állunk szemben és sajnál-juk, hogy nem fordított több időt művének tökéletesebb kivitelére.

Annál gondosabb volt Róna József, ez a ki-váló tehetségű fiatal művész, a ki a szabadság-harc-szobor pályázatán is oly méltó figyelmet keltett. Ezúttal azonban nem volt szerencsés ötlete. Róna az Andrassy-út végére egy nagy befalazott diadalpárt tervez, mely nagyon is síremlékszerűleg hatna és az elé állította pro-filban Andrassy lovassobrát. A szobor ebben az alakjában kivétel nélkül. Alig képzelhetünk el olyan lovasszobrot, mely csak egy oldalról lenne látható.

A nem sikerült alapterv mellett is azonban ju-talomban kellett részesíteni e művet, mert rész-lei nagy művészi intelligenciáról és készült-ségről tanuskodnak. Mindjárt a talapzat alján két gyönyörűen mintázott s igazi magyaros női alak van, az egyik *Hungaria* és a másik a fiatal *Budapest* allegóriája, a ki babért nyújt föl And-rassy-nak. Hátul van a Lajtha allegóriája. A talapzat reliefjei közül egyik a német szövetsé-get, a másik a honvédelem eszméjét ábrázolja, jobbra van az állam bölcsesség és balra a koroná-zás jelenete.

A szobornak egyik hibája a sokatmondás is. Kelletlenül több mellékalkal van rajta s ezek mellett a főalak mellékes ékítményi részévé válik a műnek.

Kiss György hatalmas arányú szobortervezet-tel lépett föl. Széles alapokon nyugró arkhitek-turája a Broghammer Szevér építész műve. Két körlepcső vezet föl a karzatokkal övezett fennsíkra, mely megoldása kíván lenni az

Andrassy-út befejezésé-nek. A huszonkét méter széles, félkör alakú épít-mény előreszén emel-kezik hatalmas talap-zaton a lovas-szobor. Andrassy egyik kezével a gyeplőt tartja és a másik-ban lefelé lendíti kalpag-ját, mintegy köszönettel fogadva a nép hódola-tát, melylyel őt a koroná-zás napjaiban körülvette. Az alak, főleg távolról, igen jól hat, de részletei-ben nincs eléggé kidol-go-zva.

A talapzaton elől van *Hungaria* alakja, a ki a koronázásjelvényeit tar-tja a kezében; a bal sar-kon *Bosznia*, a jobb sar-kon az alkotmányos ki-békülés jelképes alakja. Különösen érdekes az előbbinek a kivitele.

A Boszniát jelképező alak, miközben a félhol-das zászlót tiporja, babért nyújt meghódító-jának.

Kiss György e műve valóban emlékszerű és egyik legsikerültebb alkotása a művészeknek.

Monumentálisan dolgozta ki művét *Szécsi* Antal is, a ki szintén magas, karzatokkal övezett kőalapra tervezte művét. A talapzat négy sarkán négy alak van; egy honvéd, egy magyar és bosnyák zászlót tartó apród, továbbá Budapest és az új országház allegóriái. Balra van még egy törvénykönyvet tartó női alak s jobbról egy Lehel-kürtöt tartó vitéz. A talap-zat előreszén reliefben a koronázás, hátul a berlini kongresszus van feltüntetve.

A főalak, gróf Andrassy Gyula keményen ül meg ágaskodó lovat s mintegy áthatva a koronázás napjának nagy fontosságától, karját ma-gasra emeli.

Ha magasabb lelemény nincs is a műben, de mindenesetre haladást jelent a fiatal művész pályáján s dicséretre méltó magában véve az is, hogy ily nagy feladat megoldásával megpró-bálkozott.

Általában az egész pályázat arról győzött meg bennünket, hogy a magyar szobrászat foly-tonos fejlődésben van és erős a hitünk, hogy ezen a téren is megálljuk a versenyt a külföld-del, a mire biztató zálog a Zala György diadala.

Dr. Kovács Dénes.

MIKSZÁTH KÁLMÁNHOZ.

— Nevenapján, 1893. okt. 13. —

Én ugyan verset alkalmra
Nem igen szoktam önteni,
Lévéen piacra menni lomha,
Nem úgy, mint sok rügött zseni.
De a te alkalmadra, Kálmán,
Egy-két rím nélkül meg nem állnám,
Ha addig élnék is; — te nem
Adsz érte majd ordót nekem.

A miért én most dalba kezdek,
Az drága, kedves énekem,
S tán dalom mind homályba vesztet.
De nem ez az egy énekem,
Mert a mi ennek lobbanást ád,
Közös többünkkel: a barátság,
S ez ma oly ritka, naiv ügy, — és
Méltán kelthet nagy feltűnést.

Biz' elmaradt e részt a kortul
Ez a baráti kis sereg,
Hogy új csapatra most se fordul,
Mindég a régin ténfereg,
Mindég marad csak ideális,
És szárnnyal őt, ha gyalog jár is,
S nem tartja, hogy időt veszít,
Ha lelkesül, ölelkezik.

Hogy így van ez, kedves palócóm,
Ebben nagy a te érdemed;

De hogy ma így beléd fogódzom.
Oka nem csak név-ünnepeid;
Elmúlt idők emléke is készt,
Mikor nem volt így, s szóla diszkrét,
Ha sok: két három társ akadt,
Ülven olaj-lámpák alatt.

Említem-e eszedbe hozva
Vörös borával Tóth Edét?
Akkor tájott a «Falu rossza»
Babéralt gyűjtötte ép'...
Nem szólt sokat, többet pipálta
S új darabokat kombinálva,
Féltébbésgel pillantá ránk,
A kik félig kezdők valánk.

Hát a merész dalú poéta,
Nagy vállú, érdes Darmay?
Összekoczdunk vele néha,
De tudunk rá se hajtani;
Adomáid s derűs szavadra
Az apprehenzió szaladva
Hagyott el minket mindig ott,
S a társaság — ha volt: ivott.

Azóta nőtt a társaságod,
Jöttek nagy és kis emberek,
S hogy felértél magasra, már ott
Tömjént is gyújtottak neked.
Hanem te csak mienk maradtál,
Nem szédít drága bor s arany tál,
Vagy — s ezt szép megjegyezni ám —
Primás ugyan, de hát «czigány».

Nagyot nőttél te már azóta,
Babér díszíti a fejed,
Zsákját Fortuna is megödté
S ha nem csordul is, hát csepeg.
Nagyot nőttél — másnak, de nekem
Ma is csak az vagy, a ki régen,
Mert én rég is — 'sz tudod magad —
Csak ilyenek tartottalak.

SZABÓ ENDRE.

ÁTBALLAGOK A RÉTEN...

Átballagok a réten
Ezer virág között;
És nem szedek belőlük,
Bokrétát nem kötök.

Hogy le ne tépjem őket,
Virulni hagyjam én,
Mintha remegve kérnék:
Hajlonganak felém.

Fölösleges a kérés;
Az aggodás mienk?
Nem tépek már virágot...
Hogy tépjék, nincs kinek.

SÓ FERENCZ.

A JÁSZBERÉNYI VÁSÁRON.*

Eletkép.

A princzipális úr vásárra készült, hogy besze-
rezze az ugaroláshoz még szükséges hat jármos
ökröt.

De váratlanul megjött a kormányzó úr, a ki
pedig nem nélkülözhetette a tisztartót a hivatalos
Paskievicsnál. Így aztán nekem jutott a váratlan
szerencse, hogy a számtartó elszámolandó elő-
legül kezembé olvasott 800 forintot és tudó-
másomra hozta, hogy nekem ebből 2 forint
napidíj jár, a velem kiküldött kerülő és faragó
béresnek pedig egyenkint nyolcezen krajczár.

A nagy nap előestéjén még nekem kellett a
kártyázó kompániának kvaterkákat tölteni, mit
annál sanyarúbb képpel teljesítettem, mert
fogam kegyetlenül fájt. De uradalmi írónak
dukál pénzemet kideríteni, ha mindjárt az angya-
lokat hallaná is dalolni a mennyországban.

A Panni, mikor behozta az ujonnan megtöl-
tött üvegeket, ingerkedve még odasugta nekem:
«Kire fáj a foga, ifiúr?» mire én csak orrfintor-
gatással válaszoltam.

*Mutatvány Adócsi-nak «Aquarellek és croquik a
gazdasági életből» cím alatt az Athenaeum-társulat
kiadásában most megjelent könyvéből.

Mikor végül fölkereshettem szobámat, Matyi
azt tanácsolta nekem, hogy dohányt rakjak az
odvas fogamba. Megcséledtem, de aligha le-
nem nyeltem belőle valamelyest, mert nagyon
kábuló fövel ültem be a tisztartó úr «féderes»
kocsijába, melyet két lóvá metamorfozált sár-
kány röpített a Jászszág felé.

Keresztül hajtottunk a hajdanán lókötőiről, s
jelenleg pedig szép menyecskeiről híres Árok-
szálláson, hol a kaszinó sarkán szembe ötlük a
cég: «Fogadó a göröghez».

Vasárnap van, beharangoznak. A nép tódul
a templomba. E város népsége talán legszebb
az egész Jászszágban; olyan szál embereket, s
olyan szép növesű nőket, mint itt, ritkán látni
valahol.

Kevésbé rokonszenves, hogy a leányok a
hajtat simán a homlokukból kifésülve viselik, mi-
által az arcz kellő és tetszetős árnyékolását
elveszti. Hajtekeresüket szalagokkal pazarul
átfonják. Az árokcszállási leányok között feltű-
nően sok «blondine»-t láttam a szó «super»
értelmében, egy szóval és triviálisan mondva:
«hirtelen szőkeket.» A czipő viselete itt általá-
nos és mondhatom, én nem bírtam megbarát-
kozni vele. A rövid és kövér lábra nem illik a
kivágott czipő; ellenben az a vágott orrú, csör-
gös csizma, (ha még hozzá piros is!) a mily
kaczkias, oly jól fest; míg a civilizáció viv-
mánya, a «czipellő», a feneketlen por, illetőleg
sártengerben, a maga otromba szabásában em-
lékeztetbe hozza a páva lábát.

Egyre sürűbb porfellegek között tovább haj-
tottunk az unalmas országúton a Jászszág szi-
vébe. Fulladva a porban, csement egy áldásos
kis esőharmatért (vagy műnyelven csendes, kis
száraz esőért), hogy elverné legalább az út po-
rát! De mind hiába!

Teljes szélesendben egyszerre egekig erő rém-
séges porfelleg tűnt fel a láthatáron... a
Számum! Sahara közepén gondolva magamat,
mozlim megnyugvással készültem el vesztünkre.
A napfényt elhomályosító porködből, mely mint
zápor omlott ránk, pejkóimat egy pillanat alatt
szürkékké varázsolva, egyszerre csak kibonta-
kozik egy egész méltósággal lépkedő számár, a
magát utána törő juhnyáj előtt. A nyáj után
egy, a garasos képes bibliákban a pátriárkák
kezében látható kampós bottal fölfelegverezett
rongyos leánya iramodott...

Kiérre a porfelhőből, nagyot lélekzve tovább
kocogtunk, hol ki, hol betérve az országútra...
Végre ütött a megváltás órája, — feltűnt Jász-
berény tornya.

Petőfi (nem tudom malicziából-e?) ezt írta
valamikor:

Nem valami híres
Jászberényi város,

de azért élénk egy város s az lehetett kiváltsá-
gos korában is, midőn még nádorkapitányát oly
nagy ünnepélyességgel fogadta, hogy azok emlé-
kében még most is «sütkörészik». Ezen alkalom-
mal nyert Petőfi testvére is egy futtatási emlék-
pénzt és 10 frtot, Kis-Kunságból való szabad-
szállási lakos Péter János szürke lovával.

Elhajrva egy pár ökire festett ház mellett, leg-
előbb is szembe ötlük az 1782-ben Esterházy
egri püspök által Nagy-Boldogasszony tisztele-
tére felszentelt templom, melynek külső alakja
hasonlít egy izmos, kurta nyaku emberhez. A
torony semmi arányban sincs a templom nagy-
ságával.

Jászberény főterén két szép épület van: a
város- és kerületi házak, körülete csinos házak,
a maga nemében bizarr módonban építve, itt
egy olasz tetővel, amott az utcára szolgáló lép-
csőzettel, stb.

A városi házakban őrzik a híres Jász- vagy Le-
hel-kürtöt, dombor metzetekkel s a tudva levő
csorbával. Bekomantantani ugyan be lehetne vele
valami gyöngye koponyájú ember fejét most is —

«Hősi kürtjét két kezére kapja
S le a császár róti fejére csapja...»

mit a monda szerint: Lehel vitéz tön, mely
szerint

«Kürtje Ottó homlokán hasadt szét;»

de ha hangja oly messzire hangzott a csata
zajában, mint a hagyomány állítja, úgy az akkori
nemzedék bizonyára kevésbé tompult hallér-
zékkel bírhatott, mint a mostani.

Az irattárban Mátyás királynak 1484-ben kelt
levelet őrzik; úgy szintén több eredeti török

levelet is, melyek egyike jellemző az akkori álla-
potokra, midőn az egri basa megengedi a jász-
berényieknek, hogy boszorkánysággal vádolt
több egyént «hadd üssék agyon, bolond szoká-
suk szerint».

A ki a jelenkori irattárt egy-két század után
fölkutatja, vajjon mit fog irni a mostani korról?
Fölkeresem a vásártér, mely «portengernek
közepette terül» el. Vakító, mozdulatlan porfel-
hőben és óriási zsivajban halálos rettegés között
kezdjük meg a vándorutunkat. Kikerülünk egy
a sarva között csuhát hordó tehenet, — mely-
ről nem tudjuk: vajjon gazdája kényelme tekin-
tetéből, vagy pedig tartva, hogy döfössége miatt
«megcsúfíthat» valakit, tévé meg ez elővigyázati
rendszabályt; aztán bujkálunk egymás hátán
álló lovak közt, minden pillanatban elkészülve
rá, hogy valamelyik jó vagy rossz kedvében
megrúg.

Lám, a czigányvajda a maga fekete kis lová-
val, mely ez esetben «csak» félszemére vak,
bizcezent nekünk fejével. Nem emlékszem, hol
lehetett volna hozzá szerencsém? De álljunk
meg csak. Épen eszünközik egy «matyónak» mind
a nagy és apró szentek, hogy lova jobban lát,
mint a — sas s mesteresnyínyvel igyekszik rá
bírni a vén gebét, hogy fejét fölkapja. A mint
investigálja, ismét vág a szemével. Ahá! csak
azt akarja nekünk értesül adni, mint afféle ka-
putos ember, hogy «megesaljuk a parasztot!»

Ott a szomszédban két hosszú botu, széles-
karimás kalapu jósz atyafi összekap a «fogla-
lón». Az egyik fenyegetőzik a hadnaggyal, míg
a másik megígéri, hogy elveri a «commissa-
riust» is.

Paradicsomi czigány purdék illedelmesen meg-
szólítanak: ne mutassák-e a «rókatánczot»?
Nem vagyunk rá kíváncsiak, kelletlen is többet
láttuk már. Oda vetünk nekik egy pár krajczárt,
s ők czigánykereket hányva, mint a szélvész áll-
nak odább.

De mi ez? Megperdül a dob tompa, rekedt
hangján; egy sánta hajdu egész odaadással dőn-
geti s miután lelkiismeretesen kiverte a maga
mondókáját — egyet krakogva, fáradszónal
accentuálással magyarázza a dobzó szövegét:
«Adatik tudtára mindenkinek vásáros uraimék!
— a kiket illet, hogy a ki egy bugyellárist elve-
szített légyen, jelentkezzen a czedula-háznál a
vásárbíró urná! Lám, akárhí mit mondjon, az
ősi erények még nem haltak ki egészen! Az
igaz, csakhogy ez egyszer a kérdéses bugyellárist
többen létel s nem birván rajta közmegelede-
desre osztzkodni, elvitték vásárbíró urnához.

De az áll és elég jellemző, hogy a kinek teli
is az erszénye, bizton bátran elhordhatja oldal-
zsebében: de még nem oly régen az a tanács
járta, hogy a kinek jó lova van, jó vigyázzon rá,
szemes legyen, mert különben — szemesebb a
vásár!

A visszhangként távolabb-távolabbról hangzó
dobzó után indulva, különös illatár kezd kör-
nyékeznünk.

A sátorok régiójába jutottunk.

Ponyvafüvűt deszkabódék alatt üttötte föl
tanyáját — az anyagi élvezet. Egyik sátor elő-
terében sutorog a «czigánypecsenye», mit egy
kövér asszony a lehető legfeszetlenebb ponygo-
lában forgat, mialatt egy jász fickó moháó pil-
lantások és hegyesített szájjal kísérő mozdulatát.
Átellenben egy feltűrt ingujjú izmos alak mű-
értő fogással épen egy vén úri boncolásához
fog. Ha az orvosi vélemény kimondását rám
bizná, egy percig sem haboznám látéletemet
igy írni: «természetes halállal kimúlt.»

A ki nem tudja, mi löréb a lörénél, az ves-
sen egy pillantást az itt drágán mért itala.
S mégis — bár szinte bihetetlen — képes «be-
kapni» tőle az ivó halandó! Legálább a jász ott
a bódé hátuljában, körülvéve három szál czigány
által, kik hét huron húzzák neki a nótát: «Le-
tagadom a főbíró, a fiskárist a székről» — alig-
hanem valami választás reményében szitt be
kelletten túl amaz italból, melyről Szemes Mik-
lós azt mondja:

«Savanyú lé! tanits engem
Gőlyabölcsességre...»

Emitt a szomszédban egy czimbalmos veri
három sírva vigadó legénynek, hol az egyik, hol
a másik «kissé hangos» sóhajától kísérve. —
Zeng a nóta:

«Ezt a kis lányt elvitte az áríz.
Jászberényről kihúzta a révész,
Piros kendő van a lábja zsembebe...»

A mellette lévő sátor vendéggel annyira tömve van, hogy lehetetlen a benn levők számát megolvasni. Az élénk társalgás sűrű megszólításai után meg mernénk esküdni, hogy azok ott benn csupa sógorság és komaság (mi a magyar szerint nem «atyafiság», s csakis ennek tulajdonítjuk), hogy oly békességben férnek el egymás hátán).

Itt valóságos szerémi szilvóriumot — mely alighanem krumplit látott valaha, — ott meg fűzfalmákat — tizet egy krajezáért — kínálnak; de a mi sok, az sok; a kábító zsvaj, illat és «mi egyéb más» elkerülésére üdvösnék találjuk lépést cserélni.

Nézzük meg — a kötelesek, szijgyártók s más egyéb mesterek bódéi közt áttörtetve, a szépem főtartózkodási helyét, a — mézesbábosokat! Ezek környéke csak úgy tarkállik a «vászonzselédektől». Látni itt tarkábbnál tarkább öltözeteket: kartont, selymet, piros bársonyt s oly szép és nemes arczokat, hogy a szív egy perc

Barátságos szomszédságban «cirkuszi» előadások tartanak. Egy kis vézna cigányló ismétli az egy nap százszor mutatott élceit, szaladva a körben és gazdája kérdésére: «Ki szereti a kávét» — megszűnve a kísértő «verkli» hangja, megáll egyik-másik, az előtérbe tóduló asszony előtt, ki, míg a közönség viharosan megröhögi e páratlan élcezt, szégyenkezve el-sompolyog. Majd az akrobatai mutatványok veszik kezdetüket. Két ökölnyi kis gyermek — indián fejedelemként fölpipezve — mindenféle csinyt követ el egy hórihorgas óriás ellen, ki valamikor kéményseprő lehetett, de föleselvé a mesterséget a művészettel: a neki ortt mutató kicsinyeket csóvalgatja feje körül, lábával a levegőbe hajtja, majd ismét elfogja, feje tetejére állítja őket s több efféle. A tömeg pedig egész áhitattal nézi a kéz- és lábmozgásokat, melyekkel e szegény gyermekek keresik a kenyeret, hogy apjuk estére — megihassa. Míg Petőfiként:

megszólalt: «Szép, különösen a — szarva!» s ezzel sarkon fordult.

Én még most is egyre töröm a fejemet, vajjon dicséret akart-e az lenni? . . .

BISMARCK ÉS MAGYARORSZÁG.

Ritka eset, hogy egy nyugat-európai államférfi politikájában a magyar rokonszenv, a magyar nemzetnek az európai politikai szereplés színterére állítása oly sarkalatos gondolatként jelentkezzen, mint Bismarck egész államférfiúi pályáján. Ennek a gondolatnak ösztönöszerű felismerése vezette a magyar politikai közvélemény legtekintélyesebb részét a nagy német kancellár bámuló sorába s nem lephet meg, ha föl-melítjük, hogy talán aránylag a világ egyetlen nemzetbeli sem fordultak meg sürűbben Bismarcknál, hogy hódolatukat kifejezzék, mint a magyarok. Egy alkalommal erre czélt

fűzték Bismarckot hazánkhoz; oly viszony szálai, melynek másik szereplője talán maig is él elvonultan valami csendes vidéki városkában.

A feladat, mely akkor még a kezdő Bismarck állam művészetét mindenkiféle igénybe vette, Ausztriának a német szövetségből való kiszorítása volt, hogy annak helyébe a porosz hegemoniát ültesse nagyratörő vágyaival s a német császárság középkori dicsősége feltámasztásának eredményével. Ennél a nagy feladatnál Bismarck éleslátását nem kerülhette el az a nagyfontosságú politikai szerep, mely műve megalkotásánál esetleg Magyarországnak jut-hat, s gróf Károlyi Aajos akkori berlini nagykövetnek egyik diplomáciai jelentésében már föltűnik a mélyreható eszme, mely Bismarck agyában öltött először alakot, hogy aztán programmszerű jelentőséget nyerjen az európai helyzet jövőbeli alakulásaira nézve. «Bismarck, — ügymond gr. Károlyi, — azt az alternatívát állította fel előttünk, hogy vagy visszavonulunk

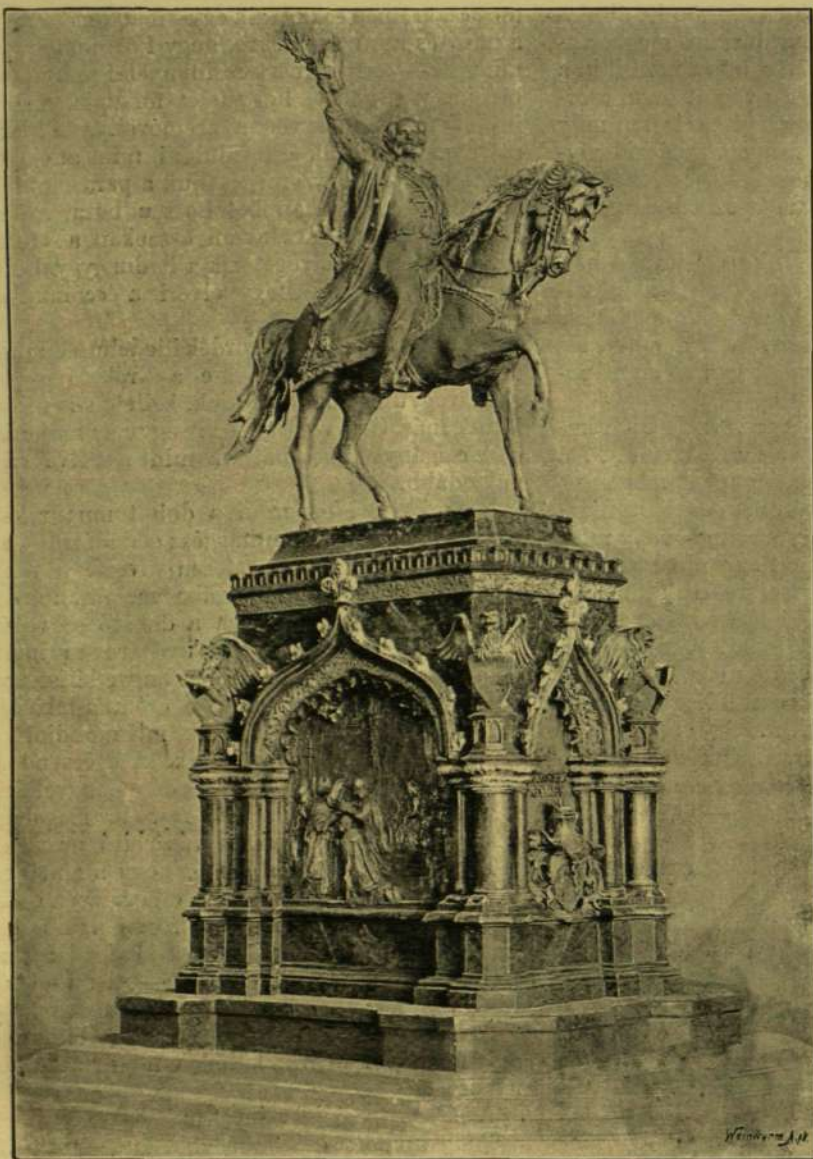
politika megbuktatására, s a Magyarországgal való dualizmus útjának egyengetésére.

És hogy Bismarck magyar barátsága nem volt csupa frázis, azt az 1866-iki hadjáratnak egy alig ismert epizódja is ékesszólóan tanúsítja, a melyet Busch beszél el a «Neue Tag-berichterblätter»-ben. A poroszok tudvalevőleg már Pozsonyhoz közel, egész Blumenauig hatoltak el s a Nikolsburgban tartott haditanács-szó volt arról, hogy a háború színhelyét Magyarországra tegyék át. Egyedül Bismarck volt az, a ki ez ellen élénken tiltakozott s minden-kép igyekezett meggyőzni az illetékes köröket arról a veszélyről, melyet egy ily lépés maga után vonna, részint a Magyarországon akkor dühöngött kholerára, részint a magyar pusztákra és politikai viszonyokra vonatkozó tekintetből. Hiába, érvei nem tudták meggyőzni az ellenkező álláspont híveit.

«Ekkor, — beszélte el később maga Bismarck, — szobámba vonultam, melyet csak egy fare-

Bismarcknak volt oka Magyarországra és a magyarok iránt jóindulattal viseltetni, mert a mit az osztrák államférfiak és diplomaták nem tudtak kivívni, egy magyar államférfi, *Andrássy Gyula* gróf vitte ki, ő tette a német birodalmi eszmének a legnagyobb szolgálatot, mikor Ausztria-Magyarország hozzájárulását a prágai szerződés V. cikkének eltörléséhez kieszközölte. Eczikk, melyet Napoleon mint «az elnyomott nemzetiségek meleg szószólója» kívánt felvételni, arról rendelkezett, hogy Éjszak-Szilézia dán lakosainak tetszésére legyen bízva, hogy a porosz hódítók igája alatt maradjanak-e, vagy pedig Kopenhágából kormányoztassanak?

Ez engedmény ára viszont Németország támogatása volt Ausztria keleti érdekeivel szemben. S hogy ezt Bismarck mily őszintén értette, tanuja az, hogy mikor Milán fejedelem a berlini kabinet hozzájárulását kérte királyiá való elismertetéséhez, ennek föltételül egyenesen azt kötötték ki Berlinből, hogy ezután Szerbia több

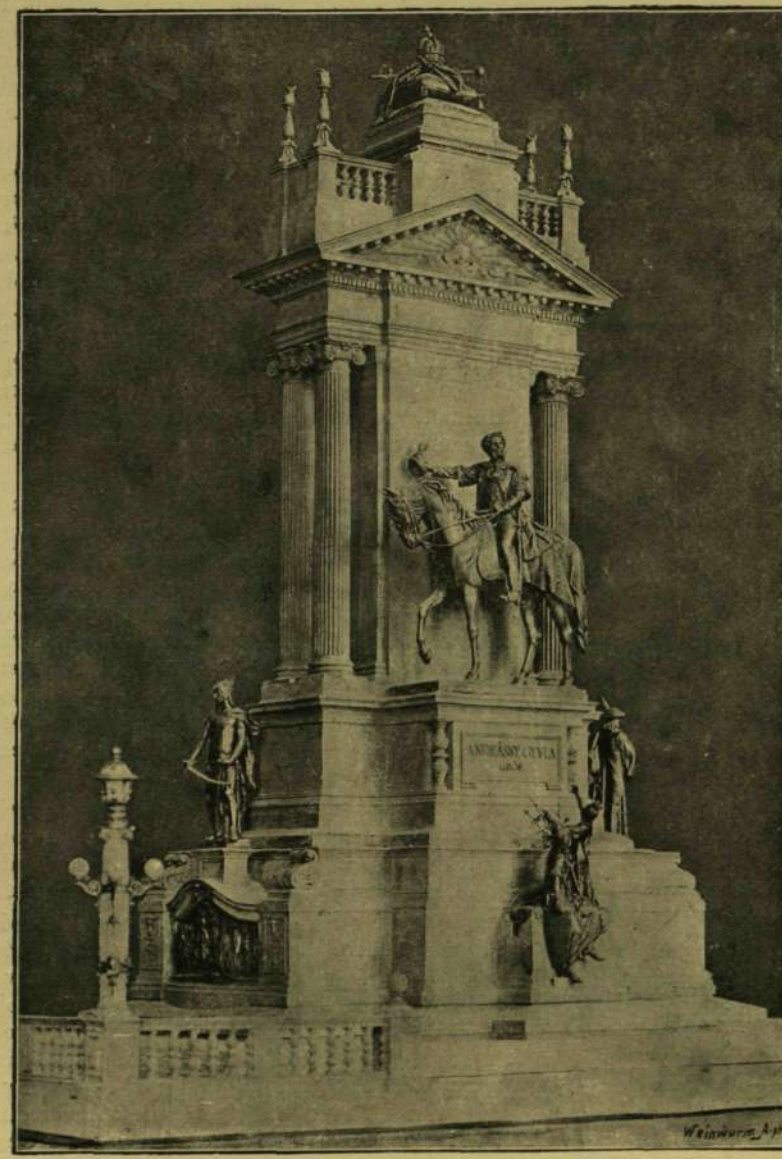

STROBL ALAJOS PÁLYAMŰVE.

AZ ANDRÁSSY-SZOBOR PÁLYÁZAT.

KLEIN MIKSA PÁLYAMŰVE.

SZÉCSI ANTAL PÁLYAMŰVE.

AZ ANDRÁSSY-SZOBOR PÁLYÁZAT.

RÓNA JÓZSEF PÁLYAMŰVE.

alatti nyolezvan verése «doppelschritt»-re kap; s mi kész örömet felnyitjuk tárcánkat e formás kaecókba egy kis «vásárfiára való» nyomni. Nesze neked 2 frt napidij! Legényektől ugyanis pusztá most a tájék. Hej, nem hiába pénzszűk idő van s az önzés — a trafik-dohány szívása mellett — óriás léptekkel halad.

Hah, mi ez? dobszótól kísért kintorna hangja hallatszik ama deszkabódéből. Nézzük meg közelebből. Teleaggatva viaszos vásznas, kopott, földött rémséges történeteket «illusztráló» festményekkel — bámszokdatja a jámbor halandókat. A bemenetelnél, szurtos, piros függöny előtt, áll a tulajdonos, ki törött magyarsággal (mintha csak gerebenen át juthatna a kíváncsi fülekhez) és recsegő hangon, mely meglepően hasonlatos valami repedt trombitához, hívogatta a nagydídemű közönséget. Őt krajezáért világ nem látott és hallott csodadolgokat ígér: a festett nagy tengeri kigyótól, mely három tulkot nyel el egy nyelésre s mégis éhen marad, egész az eleven, fehér hajú, piros szemű leányig, a ki csak éjjel lát; s a megcsalatni kívánó tömeg csak úgy töri magát a bemenetelért.

«Lelkemet homályos
Látkörbe vitte a komoly merengés,
Holott körülötte «kődrubában»
— árnyak lengtek . . .»

A kerülő szerencsésen megvásárolta a hat ökröt, nekem nem maradt más hátra, mint az árát kifizetni. A faragó - béres meg azonnal hozzáfogott, hogy haza hajtsa az új szerzeményt.

A kerülőnek odaajándékoztam a napidijamat, hogy oly jó vásárt csinált s előre hitam az otthon nyerendő dicséretnek, mert arról biztosítva lehettem, hogy az istállóban esetleg felhangzó minden kritikát alaposan el fogja némitani.

Mikor késő este jelentették, hogy megérkezett a faragóbéres a hat ökörről, a kormányzó ur kegyeskedett kijelenteni, hogy még ma megkivánja tekinteni. Erre az egész kártyakompanyia kikísérte ő nagyságát az ökr-istállóba.

Szívem elszorult, de azért nem állhat-tam, hogy a mi vásárlásunk fő bizonyosságára oda ne mutassak: nemde szép állat?

A kormányzó ur rám nézett s kis vartatva

Bismarck, mint Löwe életiratóban följegyzi, mikor azzal mentegőzött egy bizalmasa előtt, ki Varzinban meglátogatta s kit kissé megvárakoztatott: «Az erdőbe mentem sétálni, mikor a postakürtöt meghallottam. Azt hittem, ismét valami magyar vagy horvát jön, hogy politikáról beszéljek vele s támogasson tanácsaival.»

Bismarck csakugyan nemcsak mindig méltá-nyolta Magyarország történeti aspirációit, de ismerte is azok természetes rugóit s a magyar faj szellemi hivatása feltételeit, tanulmányozta népei geográfiai viszonyait, hagyományait. Rendkívüli rokonszenvet áruznak el már azok a nevéhez írott levelek is, melyeket az ötvenes években Pesten töltött napjairól, a budai várpalotabeli lakásáról, svábhgyi kirándulásáról, Szolnokig való utazásáról, stb. intézett hozzá. Akkor még ki sejtette volna nálunk a kezdő diplomatában a vér és vas leendő férfiat, a német egység hatalmas megteremtőjét? Ma meg aztán ki hinné, hogy abban az időben, ha ugyan hitelt lehet adni a mende-mondáknak, talán a közönségesnél gyöngédebb viszony szálai is

Németországból és *sulyponunkt Budapestre* deszkák át, vagy pedig ellenkező esetben Porosz-országot a legelső európai háború esetén ellen-ségeink sorában fogjuk látni.

Ausztria nem fogadta meg a tanácsot, s az 1866-iki háború bebizonyította, hogy Bismarck fenyegetései nem voltak üres rémképek. Csak a legbeavatottabbak tudják azonban, hogy köz-vetlenül azelőtt, hogy 1866-ban az első lövések eldőrdültek, Bismarck a háború elkerülésére még egy utolsó kísérletet tett volt, t. i. egy osztrák-porosz dualizmus eszméjét ajánlotta Ferenc József császárnak, a melynek politikai célja lett volna Németországnak a kettős veze-tés alatt való megszilárdítása, katonai célja pedig Elzász-Lotharingia elvétele Francia-országtól, mely célból Ausztria a délnémet, Poroszország pedig az éjszaknémet hadsereg vezetését vette volna át.

A népek garázdálése, Magyarország szeren-csájára, elhárította az osztrák-porosz szövetség fenyegető rémét, s Bismarck működését abba az irányba terelte, a melyben a legbátrósab-ban munkált közre a kiegyezés előtti osztrák

kesz választott el a haditanács színhelyétől, bezártam magam mögött az ajtót, ágyamra vettem magam s *ideges felindulásomban sirva fakadtam*. De rövid idő múlva ők is más nézetre tértek s felhagytak tervükkel.

A dualizmus alapján megszilárdult osztrák-magyar monarchia egy évtized alatt kiheverte a königgräzi vereséget s bekegyebbot nyújtott az új német császárságnak. Most derült csak ki, mily előrelátó volt Bismarck, mikor a porosz hadseregnek átlépését a magyar határon még könnyei árán is visszatartotta. Mikor 1879 őszén az európai béke megszilárdulásának biz-tos tudatával sietett Bécsbe, a fogadtatás, mely-ben részesült, olyan volt, a melyhez fogható sohasem látott idegen, annál kevésbé egy nem rég még ellenséges hatalom követe. Ferenc József ő felsége megszakította stájerországi vadászatait, csakhogy személyesen üdvözölhesse, külön hadsegédet küldött elébe az állomásra, látogatását azonnal viszonzta, s mikor a tisz-teletére Schönbrunnban rendezett udvari ebéden Bismarckot bejelentették, a császár és király egész a küszöbig ment elébe.

engedékenységet tanúsítson jóakarója, az osztrák-magyar monarchia kereskedelmi érdekeivel szemben. Bismarck intelmének hatása nem is maradt el, ennek első jele a szaloniki és konstantinápolyi vasúti csatlakozás megvalósulása volt. Ekkor kapta a kancellár az ujonan alapított szerb fegyverszállító is, számtalan más egyéb kitüntetései mellé. De jellemző, hogy a mig ő mindezeket keresetlenül kapta, addig a magyar Szent István renddel való feldiszipése egyenes ohajára történt abban az időben, a mikor a schleswig-holsteini háborút követő diplomáciai tárgyalások érdekében Bécsbe jöven, értesült, hogy ő felsége valamely nagyobb kitüntetésben kívánja részesíteni. Bismarck a magyar Szent István-rendet választotta.

Igy vonul át a nagy államférfi életén, kezdettől végig a magyarok ügye iránti természetes rokonszenv, a magyar faj történeti missziója iránti hit, mint kifejezése annak a politikai irányynak, mely a régi sablon helyett czéljai egész körében a nemzetek élő öntudatát, a népek és államok életének belső törvényeit emelte vezéreszméivé.

BOMBARNAC KLAUDIUS.

EGY HIRLAPTUDÓSÍTÓ JEGYZŐKÖNYVE.

REGÉNY VERNE GYULÁTOT.

Francziából fordította HUSZÁR IMRE.

(4-ik kélelmény.)

Az állomás körül nagy zaj és tolongás uralkodik; mindenütt elutazni készülő, vagy az elutazást látni vágyó nép Baku kozmopolita lakosságából. Az elutazók többnyire turkomanok, továbbá mintegy húsz különböző nemzetiségű európai, néhány perzsa és két kínai típus. Ezek nyilván Kínába utaznak.

Az „Asztara” a szó szoros értelmében tele van rakva árukkal. A hajótest ürege szűknek bizonyult és a rakomány egy része fedélzeten halmozódott föl. A hajó hátulja fenn van tartva az utasok számára, de a két kerékburkolat felett levő átjárótól fogva a hajó orráig roppant sok podgyászt halmoztak fel, a melyet vastag kátrányos ponyvának kell megóvniok a hajón netalán átcsapó hullámok elől.

Itt helyezték el Ephrinell Fulk ládáját is. Ő maga egy valódi yankee erélyességével ügyelt fel mindenre és teljesen el volt szánva arra, hogy nem téveszti szeme elől nagy értékű áruit, a kétlábnyi magasságú, szélességű és hosszúságú négyzetes ládák, a melyek szíjjal gondosan körülvezetett fénymázos bőrburokba voltak csomagolva. Mindegyik láda tetején a felírás volt olvasható: „Strong Bülül és társai. New-York.”

— „Összes áru a hajón vannak már?” kérdém az amerikaiától. — „Épen most érkezik a negyvenkettedik láda”, felelé.

Es valóban az említett láda, egy hordár hátán már a hajóra vezető hidaeszkán van. Úgy emlékszem, mintha a hordár lábai kissé ingadoznának, kétségkívül a vutki bőséges ivása miatt.

— „Wait a bit!” kiáltá Ephrinell Fulk.

Aztán, hogy érthetővé tegye ohajtását, ő orosz kiejtéssel utána mondta: „Figyelem... figyelem!”

Ez igen jó tanács volt, de elkésett. A hordár éppen akkor botlott meg. A láda leszakad a válláról és lezuhan... szerencsére az „Asztara” parkányán keresztül, ketté török és a fedélzeten számtalan apró csomagocská, a melyek begöngyölő papírra elszakadt, a fedélzeten árasztja szét a tartalmát.

Mily dühös felkiáltás hangzott el Ephrinell Fulk ajkairól! Mily hatalmasan hátbavágta az ügyetlen hordárt, kétségbeesett hangon kiáltozván:

— „A fogaim!... az én szegény fogaim!”

Es letérdelt és minden felől kezdte összezsedegetni a mesterséges elefantisontból készült apró fogacskákat, melyek mindenfelé szétgurultak, míg én valóban képtelen voltam a nevetést visszafojtani.

Igen, a „Strong Bülül és társai” cég New-Yorkban fogakat gyárt. Ez az óriási gyártelep azért működik, hogy hetenként ötezer ládára való fogat szállíthasson mind az öt világrészbe! Azért fejleszt ezeröt száz lóerőnyi gőzt és fogyaszt el naponként száz tonna szenet, hogy műfogakkal elláthassa az ő és új világ összes fogorvosait és fogtechnikusait és még Kínába is küldhessen belőlük... Ez aztán igazi amerikai vállalkozó szellem.

Utóvégre is, a mint állítják, földünket ezer-négyezer millió ember lakja, minden emberbe harminczekét fogat számítván, az eredmény körülbelül negyvenöt milliárd fog. Ha tehát valamikor valamennyi valódi fogat mesterségesekkel kellene kicserélni, még a „Strong Bülül és társai” cég se lenne képes e szükségletnek eleget tenni.

De hagyjuk Ephrinell Fulkot futni negyvenkettedik ládájának fogászati kincsei után. Az utolsó harangzó megkondul. Valamennyi utas a hajón van. Az „Asztara” kötelékeit azonnal el fogják oldozni.

Egyszerre a part felől kiáltások hangzanak. Rájuk ismernek: a kiáltások ugyanazok, a melyeket már Tiflisben hallottam, ugyanazon perczben, mikor a bakui vonat indulni készült.

Csakugyan... a kérdéses utas. Lihég, szalad, alig bírja tovább. A röpülő hidat már kihúzták és a hajó már a sük tenger felé kezd fordulni.

Vajjon hogyan fog hajóra szállni az elkésett német?

Szerencsére egy hajókötél még az állomási pontonhoz csatolja az „Asztara” hátulját. A német abban a pillanatban érkezik oda, mikor a matrózok azt is el akarják oldani. A legények a kezüket nyújtják neki és segítik beugorni a hajóra. Ez a vastag ember nyilván mindig elkésik és nagyon meg volnék lepetve, ha elérkeznék a rendeltetési helyére.

Vége az „Asztara” hatalmas kerekének lapát-csapásai alatt megmozdul és nem sokára elhagyja a kikötőt.

Körülbelül négyszáz méternyi távolságra a kikötőtől a tenger erős forrongása elárvulja a vizet nagy haborgásattal. Ekkor épen a hajó hátulján levő kötelek közelében álltam és szívrozva nézegettem, a mint a kikötő eltűnt az Apseron hegyfok mögött, s a Kaukázus heglánca feltűnt a nyugati láthatáron.

A szivarom már épen a végét járta és miután még néhány szippantást tettem, a parkányon keresztül beledobtam a tengerbe.

A hajó körül egyszerre lángtenger terjedt szét. A víz forrongását egy tengeralatti naptha-forrás okozta, és az égő szivar elég volt ahhoz, hogy azt lángra lobbantsa.

Néhány kiáltás hangzott el. Az „Asztara” égő hullámok közt haladt tovább, de a kormánylapát egy fordulata eltávolított bennünket a tűzforrástól és csakhamar el volt hátrítva minden veszély.

A kapitány a hajó hátulsó részére jött és csak e szókát intézte hozzám fagyos hangon:

— „Ön nagy megfontolatlanságot követett el.”

Én azt feleltem, a mit az ember ilyen körülmények közt felelni szokott:

— „Lelkemre mondom, kapitány, nem tudtam...”

— „Az ilyesmit mindig tudni kell, uram!”

E szókát egy száraz és barátságtalan hang mondta, néhány lépésmre tőlem.

Hát fordultam...

Ebben a kis megleckéztetésben az angol nő részesített.

IV.

Rendszerint bizalmatlan vagyok az utazási tapasztalatok iránt. E tapasztalatok mindenkor subjectivék (alanyiak), ezt a szót csak azért használom, mert divatos, noha igazában soha sem tudtam, hogy voltaképen mit jelent. A vidám kedélyű ember vidám színben fogja látni a dolgokat, a szomorú ember pedig szomorú színben. Demokritos a Jordán partját és a Holt-tenger főenyét is elragadó látványának nyilvánította volna, Heraklitos ellenben a nápolyi öblöt és a Bosporus partjait is mogorva, barátságtalan tájnak. Nekem szerencsés természetem van; — bocsássa meg az olvasó, ha ezen elbeszélésbe a saját személyemet is belekeverem, de nagy ritkaság, hogy egy író össze ne vegyítse önmagát azzal, a mit elbeszél. Ezt bizonyítja Hugo Viktor, Dumas, Lamartine és annyi más író művei. Shakespeare kivételt tesz, de én nem vagyok Shakespeare. Igaz, hogy Lamartine, Dumas és Hugo Viktor sem vagyok.

Azonban bármily nagy ellensége legyek is Schopenhauer és Leopardi tanainak, be kell vallanom, hogy a Kaspi-tenger partjai búskomornak és elszomorítóknak látszottak előttem. A partvidék mintegy kihalt; nincs ott sem növényzet, sem madár. Nem is igazi tengeren érz magát az ember. Pedig bár a Kaspi-tenger igazában nem egyéb egy nagy tónál, a mely huszonhét méterrel alantabb fekszik a Középtenger színvonalánál, e tavon néha rendkívül erős viharok uralkodnak. A hajónak nincs rajta elég tág tere, mint a tengerészek szokták mondani. Mi az a pár száz kilométernyi szélesség? Az ember akár kelet, akár nyugat felé hamar partot ér és menhelyet nyújtó kikötők sincsenek nagy számmal, sem Ázsia, sem Európa felől.

Körülbelül száz utas van az „Asztara” fedélzetén, köztük számos kaukáziai, a kik Turkesztánnal állnak kereskedelmi összeköttetésben. Ezek nem fognak bennünk elkísérni a menynevi birodalom keleti tartományáig.

A Transzkaspiai vasút már néhány év óta van forgalomban Uzun-Ada és a kínai határszél közt. E kikötő és Szamarkand közt az állomások száma nem kevesebb hetvenháromnál. E vonalon kell tehát a legtöbb utasnak elhagynia a vonatot. Ezekkel nincs miért törődnöm és nem

is fogom az időmet arra vesztegetni, hogy őket tanulmányozzam.

Tegyük fel, hogy akad köztük egy érdekes egyéniség; tanulmányom tárgyává teszem, kifürkészem „a lelke mélyeig”... aztán épen a döntő perczben a faképnél hagy.

Nem! egész figyelmemet azok számára tartogatom, a kikkel mindvégig együtt fogok utazni. Ezek közé tartozik Ephrinell Fulk és talán az a bájos nő is, a ki nyilván Pekingbe utazik. Uzun-Adában már utitársakat is fogok találni. A mi a franczia házaspárt illeti, erről még semmit sem tudok; de a tengeren való átkelés nem fog elmulni a nélkül, hogy meg ne tudjam, mit tartanak róluk. Velünk utazik két kínai is, a kik kétségkívül hazájukba térnek vissza. Ha csak száz szót tudnék a „kuen-hva” nyelvből, a mely a menynevi birodalom lakóinak társalgási nyelve, talán használhatnám valamire e furesa spanyolfalakokat. Valóban legnagyobb szükségem volna egy legendaszerű alakra, egy rejtélyes hősré, akár előkelő főúr legyen, akár haramia, a ki inkognitó utazik. Szóval, ne feledkezzünk meg kettős szerepünkről: *reporter* a tényekre nézve, *interviewer* az egyénekkel szemben, soronként ennyi meg ennyi centimes honoráriummal, és válogassuk meg jól az embereinket. A helyes választás felsikerrel ér fel.

A faburkolatú lépcsőn lementem a hajó szalonjaiba. Egyetlen szabad helyet se lehetne találni. A kabinokat már elfoglalták azok az utazók és utazónők, a kik a hajó hánykódásától és a tengeri betegségtől félnek. Lefeküdtek, mihelyt hajóra szálltak és föl sem kelnek, míg a hajó ki nem köt az uzun-adai rakparton. Más utasok kabin hiányában a pamlagokon telepedtek le apró podgyásaik közé és meg sem mozdulnak többé a helyeikről. Tessék regényes egyéniségeket keresni ezen alvók közt, kiket a tengeri betegség fenyeget.

Én, részemről, a fedélzeten szándékozom tölteni az éjszákát. A legelső ember, a kit megpillantok, az amerikai, a ki épen elvegyezte a ládáját és a fogai rendbeszedését. — „Hinné-e ön, — kiáltá, — hogy az a részeges muzsik még borral való merészkedett tőlem kérni?” — „Remélem, semmit sem vesztett el, Ephrinell úr”, mondtam. — „Szerencsére semmit.” — „Szabad-e tudnom, hány fogat visz ön be Kínába ezekben a ládákban?” — „Egy millió nyolczszázszetret, nem számítva a bölcesség-fogakat.”

Es nagyot nevetett ezen az élcezen, melyet útközben bizonyosan számtalanszor ismételt már. Magára hagyta Ephrinellt és felmentem a kerékburkokat egymással összekötő hídra.

Az ég elég derült. Az éjszakai szél fokozódni látszik. A távolban hosszú zöld fodrok futnak végig a tenger tükörén. Lehetséges, hogy az éjszaka viharosabb lesz, mint hittem volna. A gőzös elején számos utas tanyázik: rongyokba burkolt turkomanok, beesett szemű kirgizek, kíváncsi muzsikusok, szóval csupa szegény ördögök, a kik a hajóparkány mellett heverésznek. Csaknem valamennyien pipáznak, vagy enni-ivalónak rágódnak. Némelyek alvással igyekeznek pótolni erejüket a kiállott fáradsalmak után, vagy talán megcsalni az éhségüket.

Arra gondoltam, hogy egy sétat teszek a csoportok közt. Olyan vagyok, mint a vadász, a ki cserkészik, mielőtt lesbe állna. Itt vagyok a podgyász-halmaz előtt, a melyre oly vizsga pillantásokat vetek, mint egy vámor.

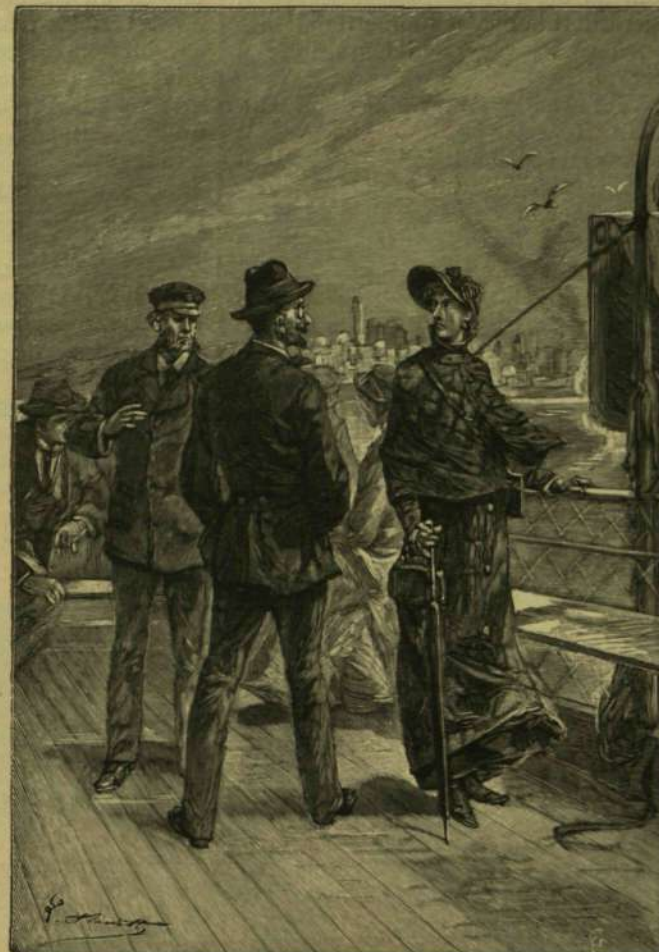
Figyelmemet egy elég nagy fenyőfa-láda vonja magára, melyre a kátrányos ponyva egyik szöglete csúg alá. A ládának hossza-széle egy méter, magassága egy méter nyolczvan centiméter. Itt helyezték el azzal a gondossággal, melyet az oldalára orosz nyelven írt következő szavak követeltek: *Üvegünnemiek. — Törékeny. — Önni kell a nedvességtől.* — és a következő megjegyzések, a melyek figyelembe vétettek: *Fear—Sean.* Vége a ládán a következő cím volt olvasható: *Klorik Czinka kisasszony, Sz-Kua sugárút, Peking, Pecsüli tartomány, Kína.*

Ez a Klorik Czinka — mint a neve mutatja — kétségkívül román nő és a Grand Asiatic vonalon küldet magának üvegünneműket. Talán a menynevi birodalom raktárai nincsenek kellőleg felszerelve ezen árucikkkel. De ezen esetben hogyan bámulhatják a szép menynevi hölgyek mandula alakú szemeiket és a hajdiszük művészi alkotványát?

Dühös felkiáltás hangzott el Ephrinell Fulk ajkairól.

„BOMBARNAC KLAUDIUS.”

E megleckéztetésben az angol nő részesített.

A harang megkondul és a hat órai ebédet jelenti. A „dinning-room” (étterem) a hajó elő részén van. Bemegyek és már mintegy negyven utast találok az asztal körül.

Ephrinell Fulk körülbelül a terem közepén telepedett le. Egy hely a szomszédságában üres levén, itt felém, hogy foglaljam el; mire én sietek is azt hatalmasra ejteni.

Nem tudom, véletlensé volt-e, de az angol hölgy ült balról Ephrinell Fulk mellett, a ki beszélgetett vele, s jónak látta őt nekem is bemutatni.

— „Bluel Horácia kisasszony”, — mondtá. Szemben velünk a franczia házaspár, a mely épen nagy figyelemmel böngész az étlapon.

Az asztal tulsó végén, a meről az ételeket hordják föl, a hol legelőbb jutni a tálakhoz, a német utazó terpeszkedett. Erős, izmos, piros arcú, szőke hajú, vöröses szakállú, kővér kezű úr, a kinek hosszú orra akár ormánynak is beillik. Egész megjelenése olyan, mint a kora elhízástól fenyegetett népfelkelési tisztké. — „Ez egyszer nem késétt el”, mondtam Ephrinell Fulk-nak. — „Az ebéd idejét mindenkor pontosan megtartják a német birodalomban”, — viszonzá az amerikai. — „Nem tudja, ki ez a német?” — „Weisschneiderdörfer báró.” — „És ezzel a névvel Pekingig akar utazni?” — „Pekingig; ép úgy, mint az az orosz őrnagy, a ki az Asztara kapitánya mellett ül.”

Szemügyre veszem az illetőt. Mintegy ötven éves ember lehet, valódi orosz típus; haja és szakállja őszülni kezd, arca megnyerő. En tudok oroszul, neki tudnia kell francziául.

Talán épen ő az az utitárs, a kiről ábrándoztam. — „Ön ezt az urat őrnagynak mondta, Ephrinell úr.” — „Úgy van; orvos az orosz hadseregben és Noltitz őrnagy a neve.”

Ez az amerikai határozottan túlesz rajtam, pedig nem is reporter.

A hajó hányódása még nem nagyon érezhető, mindenki jóízűen eszik. Ephrinell Fulk, Bluel Horácia kisasszonnyal beszélget, és én teljesen értém, hogy ez a két igazi angol-szász természet így vonzódik egymáshoz.

Az egyik fogakkal, a másik hajjal kereskedik. Bluel Horácia kisasszony egy nagyobb londoni házat képvisel, a „Holmes Holmes” céget, melynek a menynevi birodalom évenként két millió font sterling értékű haját szállít. A kisasszony Pekingbe utazik, hogy ott irodát állítson, melyben a menynevi birodalom mindkét nemű alattva

lőinek fejéről learatott árucikkük össze fognak gyűjteni. Az üzlet annál kedvezőbbnek ígérkezik, mivel a „Kék Lotus” címet viselő titkos társulat erősen izgat a czopfok eltörlése mellett, a melyek a kínaiaknak a mandsu-tatárok által való leigáztatását jelképezik.

— „Helyes!” mondtam magamban. — Egyfelől Kína Angolországba küldi a haját, másfelől Amerika Kínába szállítja a fogait. Igen szép és barátságos csereviszony.

Egy negyedóra óta ülünk az asztalnál. Eddig még semmiféle rendkívüli eset sem történt. A szemközti ülő pár figyelni látszik ránk, mikor francziául beszélünk. Arczuk nyilvánvaló örömet áruul el és már is látható, mennyire ohajtanának a társalgásunkba elegyedni. Nem csalódtam tehát: földieim, de még nem tudom, milyen kategóriába tartoznak.

E perczben hullámverődés következményei kezdenek észrevehetőkké válni. A tányérok rezegnek és csörömpölnek, a kések, villák és kanalak összeütődnek, a poharak tartalma részben kiömlik az abroszra, a függő lámpák elhagyják a függőleges irányt, vagyis inkább a székek és az asztal engedelmeskednek a hullámverés szélszéleinek. „Ah!” — mondtá az amerikai, — a kedves Kaspi-tenger háborogni kezd. — „Szokott ön tengeri betegségekben szenvedni?” kérdém. — „Oly kevéssé, mint egy tengeri malacz.” — „Hát ön, kisasszony?” kérdé a szomszédnőjéhez fordulva. — „Soha”, felelé Bluel Horácia kisasszony.

Az asztal tulsó oldalán ülő pár is vált néhány szót francziául. — „Nincs bajod, feleség?” — „Nincs, Adolf... meg nincs... de ha tovább is így tart... megvallom, hogy...” — „Akkor, Karolina, fel kell menned a fedélzetre. A szél kissé éjszaki felé fordult és az Asztara nem sokára tajtékot fog tūrni az orrával.”

E kifejezés arra vallott, hogy „Caterna úr” — mert ez a neve, — tengerész volt, vagy még most is az. E körülmény magyarázta meg azt is, hogy járásközben hintázza magát.

A hajó most már csakugyan erősen hánykodik. Az utasok többsége nem bírja elviselni. Mintegy harminczan, férfiak és nők egyaránt felkeltek az asztaltól és felmentek a fedélzetre friss levegőt szívn. Csak mintegy tizen maradtunk az étteremben, ideértve a kapitányt is, a kivel Noltitz őrnagy egész nyugodtan társalog. Úgy látom, hogy Ephrinell Fulk és Bluel kisasszony teljesen megszokták már a tengeri utazásnak ezt

a baját. A német báró úgy iszik és eszik, mintha valamely müncheni, vagy frankfurti sörházban volna. Kését a jobb kezében, villáját a balban tartja, a húst apró darabokra vágja, megszózza, végig önti mártással s aztán késével dugja be a bajusza alá... Pih! mily ronda teuton szokások! De bármint legyen is, erősen tartja magát és a hánykódások miatt ugyan egy falattal sem fog kevesebbet enni, sem egy kortyval kevesebbet inni.

Nem messze tőle a menynevi birodalom két fia ül, a kiket kíváncsian veszek szemügyre.

Az egyik körülbelül huszonöt éves, előkelő magatartású fiatal ember; arca igen csinos, daczára sárga bőrének és kínai metszésű szemének. Néhány év, melyeket kétségkívül Európában töltött, bizonyos mértékben európaisabbá tette a modorát, sőt az öltözetét is. Bajusza finom, szeme szellemes, haját inkább a franczia, mint kínai divat szerint fésüli. Vig kedélyű, szeretetreméltó fiúnak látszik, a ki bizonyára ritkán megy fel a „bűbáns tornyára”, mint a kínaiak szokták mondani képes kifejezéssel.

Ellenben a társa, a kivel a fiatal ember különben nagyon kevéssé látszik törődni, valódi típusa a mozgó fejű kínai bábuknak. Életkora ötven-ötvenöt év, arca semmitmondó, a koponyája félig le van borotválva, a czopja a hátán lóg, öltözte a hagyományos kínai divat szerint készült és hosszú tarka felöltőből, zubbonyból, övből, bő bugyogból és papucsokból áll. Valóságos kínai porcellán alak. Ő már csakugyan nem bírja elviselni a hajó erős hánykódásait s egy erősebb hintázás után, melyet a tányérok hosszas csörömpölése követ, felkel és eltűnik a hajólepcsőn. A fiatal kínai egy könyvet nyújt felé, melyet az asztalon felejtett, utána kiáltván: — „Cornaro!... Cornaro!”

Mit keres ez az olasz név egy kínai ajkán?... Vajjon ez a kínai a Boccaccio nyelvét beszéli-e?... A „XX-ik Század”-nak joga van ezt tudni és meg fogja tudni.

E közben Caternáné asszonyság is nagyon el-sápad; felkel és Caterna úr követi a fedélzetre.

Az ebéd befejezése után Ephrinell Fulkot és Bluel kisasszonyt, a kik folyó árákról és proviziokról beszélgetnek, magukra hagyom, és felmegyek egyet sétálni a hajó hátuljára. Az éjszaka csaknem teljesen beállt. Gyors fellegek, melyeket a szél kelet-nyugati irányba hajt, el-el-takarják az égboltozat magasabb zónáit. Itt-ott egy-egy csillag pislog. A szél folyvást növekszik.

A gözös lámpája ide-oda inog az előárbocon. A két megerősített lámpa a hullámverődéshez képest hosszú vörös, vagy zöld fényt áraszt a háborgó vizekre.

Csakhamar megpillantom Fulk Ephrinell. Mintán Bluel Horácia kisasszony visszavonult a kabinjába, az amerikai a hajó hátulsó szalonjában akar keresni egy pamlagszögletet, hogy kissé pihenessen. Jó éjt kívánok neki és elválok tőle, miután ő is hasonló kíváncsisággal tisztelt meg engem.

En, részemről, a takarómba burkolódzva, a fedélzet valamelyik zugában fogok aludni, mint egy matrót, a kinek nincs őrszolgálat.

Csak nyolcz az óra. Szivarra gyújtok és terpedt lépteikkel, hogy a hajó ingásainak ellenállhassak, el kezdék sétálni a korlát mellett. Az első osztályú utazók már letakarodtak a fedélzetről; csaknem egyedül vagyok. A két kerékburok közt levő nyíláson a másodkapitány jár-kel fel s alá és ügyel a mellette álló kormányosra. A kerek lapátjai keményen verdesik a tengert; csaknem mennydörgésszerű robaj hallatszik, mikor az egyik vagy a másik kerek a levegőben forog. Sűrű füst gomolyog elő a kúrtóból, mely sűrűn hánnya ki a szikrákat is.

Kilencz óraker már egészen sötét van. Figyelmesen nézek, vajjon nem láthatni-e a távolban valahol hajólámpást... de hiába erőltetem szememet; a Kaspi-tengeren igen kevés hajó jár. Csupán a tengeri madarak, főleg a sirályok kiáltása hallatszik, melyek magukat a szél kényének átengedve röpködnek.

Sétám közben egy gondolat gyötör: hátha utazásom a nélkül fog véget érni, hogy hasznát húzhatnék belőle a lapom számára?... A szerkesztőség engem tenne érte felelőssé és igaza volna. Hogyan! Egyetlen kalandom se akadjon Tiflisztől Pekingig?... Ez nyilván az én hibám volna. El is vagyok szánuva, hogy ezt az ügyetlenséget minden áron elkerülöm.

Fél tizenegy óra körül jár az idő, mikor egy padra ülök az „Asztara” hátulján. De a szél oly erős, hogy nem maradhatok ott.

Fölkelek tehát és a hajó korlátjába kapaszkodva, előre megyek. A kerékburkok közt, a hid alatt, a szél oly erősen cibál, hogy a kátrányos ponyvával beborított máhahalmaz mellett kell menhelyet keresnem. Lefekszem a ládák alá, beburkolódzom a takarómba, a fejemet a kátrányos ponyvához támasztom és csakhamar elszenderedem.

Egy kis idő múlva saját szerű zajra ébredek. Honnét származik ez a zaj? Figyelek... Szinte azt hihetném, hogy valaki horkol a fülem mellett. „Kétségkívül valamelyik másod osztályú utazó”, gondolom magamban. Bizonyára belopódzott a ponyva alá, a ládák közé és igen jól érezheti magát a rögtönzött kabinban. Daczára a világsugárnak, mely az iránytű szekrényre lámpájának alsó részén átszűrődik, semmit sem láthatok. Ismét hallgatózdom... A zaj megszűnt. Körülnézek... A fedélzet e végén senki sincs, mert a másodosztályú utasok a hajó elő részén fektüdtek le. Kétségkívül almodtam... E gondolattal újra visszafekszem a helyemre.

Ezúttal semmi kétség nem lehet. A horkolás újra kezdődik, és meggyőződésem, hogy abból a ládából ered, a melyhez a fejemet támasztottam.

— „Lelkemre!” — mondom magamban, — ebben a ládában valami állat van.”

Állat?... De milyen?... Kutya?... Macska?... Nem! Miért rejtették volna házi állatot e ládába? Tehát vadállat... párducz, tigris, vagy oroszlan...

Ezen a nyomon indulok tovább. Vadállatokat küldenek valamely közép-ázsiai állatsereglet, vagy valamelyik oda való szultán számára... Ez a láda ketrec és ha a ketrecz ajtaja kinyílnék... ha a vadállat kirohanna a fedélzetre...

milyen úti kaland ez!... milyen tárczacizkanyag!... És lássák, mennyire túlesaponghat egy hírszomjas reporter nekihevílt képzelme; mindenáron tudnom kell, kinek a címére küldik ezta vadállatot. Vajjon csak Uzon-Adág megy-e, avagy Pekingig... A címnek a ládán fel kell írva lennie.

Meggyűtok egy nagy csomó viaszgyufát, a melyek csöndesen égnék, minthogy a szélnek háttal állok.

Mit látok a gyufa világánál?

A láda, melybe a vadállat be van zárva, ugyanaz, a melyen e cím olvasható: „Klorik Czinka kisasszonynak, Sa-Kua sugárút, Peking, Khina”...

Az én vadállatom *terékeny*!... Az én oroszlanom *nem túri a nedvességet*!... Am legyen! De miért küldet magának egy vadállatot ilyen megjegyzésekkel ellátott ládában Klorik Czinka kisasszony, ez a csinos... mert csinosnak kell

AZ ANDRÁSSY-SZOBOR PÁLYÁZAT. — Kiss György pályaműve.

lennie... az a csinos román nő... mert kétségkívül román.

De ne beszéljünk félre, hanem okoskodjunk. Bármilyen legyen az állat, annyi bizonyos, hogy ennie és innia kell. Az utazás Uzon-Adától a mennyei birodalom fővárosáig tizenegy napig tart. Nos hát, ki itatja ezt a vadállatot, ha nem szabad elhagynia a ketreczét, és ha bezárva kell maradnia az egész út alatt? A *Grand Asiatik* vasúti szolgálatvezetője az említett vadállat iránt csakis annyi gyöngéd figyelmet fog tanúsítani, a mennyit törékeny üvegnekűk követelnek és a szegény állat éhen hal!

Ilyes gondolatok kóvályognak agyamban és eszméim összezavarodnak. „Egy bájos álom káprázat, avagy ébren vagyok?” Mint Margaréta kérdi Gounod „Faust”-jában helyesebb zenei, mint nyelvtani szerkezetű mondatban. Lehetetlen ellentállnom az álomnak. Mindegyik szempillám két kilónyi súly nehezedik. Újból lefekszem a helyemre, a takarómat még szorosabban magamra csavarom és mély álomba merülök.

Mennyi ideig aludtam?... Talán három vagy

négy óráig. Annyi bizonyos, hogy még nem hajnalodott, mikor felébredtem.

A szememet megdörzsölve, felkelek és a hajó korlátjához támaszkodom.

A hullámok valamivel kevésbé hánnyákvetik az *Asztarát*, mióta a szél éjszakkeltre fordult.

Az éjszaka hideg. Igyekezem átmelegedni. Mintegy fél óráig fel s alá járok nagy lépésekkel a fedélzeten. Nem is gondoltam többé a vadállatomra. De most hirtelen eszembe jut. Nem volna-e ildomos figyelmeztetnem az uzunadai állomás főnököt a veszedelmes ládára?... De utóvégre is ez nem tartozik rám... Majd meglátjuk, ha oda érünk.

Az órára pillantok. Csak hajnali három óra van. Feküdjünk vissza a helyünkre. Úgy is teszünk; a fejemet a ládához támasztom, a szememet behunyom...

Egyszerre csak újabb zaj... Minden további családós lehetetlen volt... A láda falait egy félig elfojtott tüsszentés rengeti meg... Vadállat még soha sem tüsszentett így!

Lehetséges-e? Ember volna a ketreczbe zárva és így lopva szállíttatná magát a *Grand Asiatik* vonalain a csinos román nőhöz?... De vajjon férfi-e, vagy nő? A tüsszentés igen férfiasan hangzott.

Most már lehetetlen többé aludnom. Milyen soká lesz még reggel! Pedig mennyire égetem a vágtyól, hogy a dolgot megvizsgáljam! Kalandokat ohajtottam; nos hát, most már bukkantam kalandra és ha ebből sem kerül ki ötszáz sornyi tárczacizka...

A keleti láthatár kissé szürkülni kezd és az égen a tova száguldó felhők is halványodnak. Végre a nap is megjelenik a hullámok tajtéka mögött.

Oda nézek. Csakugyan a Peking-be címzett láda előtt állok. Itt-ott néhány kerek nyílást látok, a melyeken keresztül a lég megújulhat a láda belsejében. E lyukakon át talán két szem vizsgálja, mi történik ide kinn... De ne legyünk szerénytelenek és toladokód!

A reggelinél megjelennek mindazon utazók, a kiket a tengeri betegség nem gyötört: a fiatal kínai, Noltitz őrnagy, Ephrinell Fulk, Bluel Horácia kisasszony, Caterna úr egyedül, Weisschnitzerdörfer báró és még hét, vagy nyolcz utas. Őrizkedni fogok az amerikai-val közölni a láda titkát... Csak pár szót kellene fecsegni és vége volna az egész tárczacizkának.

Déltájban a szárazföldet jelzik kelet felé. A part lapos, sárgás, sziklaltan homokos síkság Krasznovolsk közelében.

Egy óraker megpillantjuk Uzon-Adát. Egy óra huszonkét perczkor ázsiai földre lépek. (Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* Az állatok szeretete egyáltalán nem áll ellen-tében a vérengző természettel. A francia rémkor-szak hősei közül Couthon éjjel-nappal mellén hordott egy kis kutyát, Fonquier-Tinville vállán tartott egy lánczon egy kis evet, Robespierre fején tartotta kanári madarát s Marat szenvedélyllyel foglalkozott apró galambok nevelésével.

* Az emberi test nagysága. Dr. Rahon párisi tudós mérései azt látszanak bizonyítani, hogy leg-alább Páris lakóinak teste növekedik. A középkor-ban ugyanis a férfiak magassága 1.55 méter, a nők 1.55 méter volt, jelenleg a férfiak 1.65 méter, a nők 1.65 méter. Régebbi időkben valószínűleg még alac-sonyabbak voltak az emberek, de oly kevés biztos-adat maradt fenn a régi időkbeli, hogy ez állítást tudományosan bebizonyítani nem lehet.

* Szépség biztosítás. San Franciscóban egy biztosító társaság vállalkozott a női szépség bizto-sítására. Bármely nő 15-30 év közt lefizetheti a díjat s a társaság kötelezi magát a biztosított összeg kifizetésére, ha a nő szépségét véletlenül vagy beteg-ség következtében elveszíti avagy ha önmagát rút-nak nyilvánítja.

MAC-MAHON TÁBORNAGY.

1808—1893.

A francia köztársaság hadseregét nagy csapás érte. Mac-Mahon tábornagy, október 17-én délelőtti 10 órakor, 85 éves korában, laforeti birtokán meghalt. Igaz ugyan, hogy Mac-Mahon hajlott kora miatti háború esetén tényleges szolgálatot nem vállaltatott volna, de a vitéz tábornagy, kinek a francia sereg újjászervezésében is oly nagy része volt, az 1870/71-iki háború szomorú következményeit szem előtt tartva, bizonyára igen hasznos tanácsokkal szolgálhatott volna hazájának. Midőn Leboeuf hadügyminiszter tapintatlan elbizakodottsága az 1870-iki háború kitörését siettetette, Mac-Mahon mint algériai katonai és polgári főkérményező úgy nyilatkozott, hogy III. Napoleon megbízható és erős szövetségesek nélkül okvetlenül a rövidebbet fogja húzni. A következtetés meg is mutatta, hogy Mac-Mahonnak igaza volt. Az 1859-iki olasz hadjárat oleső babérjai Mac-Mahont nem kábitották el.

Mint Napoleon császár kö-vete 1864-ben Poroszországban járván, figyelemmel kísérte a porosz sereg fejlődését és az 1866-iki háború eredményére mutatta, előre megjósolta, hogy Ausztria után Franciaország-nak lesz baja a poroszokkal.

Mac-Mahon Napoleon császár határozott parancsára 1870. jul. 10-én, úgyszólván az utolsó órá-ban vette át a keleti francia sereg parancsnokságát, melyhez még Douay tábornok alatt a 7-ik hadtest és Failly tábornok alatt az 5-ik hadtest csatoltatott. Augusztus 6-án a wörthi esata Douay elhamarkodott intézkedései folytán elveszett, és Mac-Mahon a seregének romjaival Chalonsba vonult vissza, honnan négy hadtesttel a Metzbe szorult Bazame segítségére siet-tett. Amde Molke tábornagy a francziák szándékáról értesülve, hátban támadta meg Mac-Mahont, kit a belga határ felé szorított. Szedannál megsebe-sülve, Wimpffen tábornoknak adta át a főparancsnokságot s a kapituláció értelmében német hadifogságba került. Mac-Mahon a versaillesi béke megkötéséig Wiesbadenben tartózkodván, idejét a német katonai viszonyok alapos tanulmányozá-sára fordította. Erről Molke tábornagy az 1870/71-iki hábo-rúról irt nagy munkájában a következő megjegyzést tette:

„Mac-Mahon tábornagy hasznos dolgokkal foglalkozott Wiesbadenben. Bár a többi francia tábornokok is ezt tették volna, akkor a jövőre sok bajtól menten maradhatnánk.”

A fogságból hazájába visszatérve, az a feladat várt Mac-Mahonra, hogy a párisi commune-lázadást elnyomja, a mit hamar és sikeresen végrehajtott. Ezután a Páris, Versailles és Lyon vidékén felállított francia csapatok vezényletével lön megbízva. Mikor a francia nemzet gyűlésben a klerikális monarchista párt Thierst megbuktatta, 1873 május 24-én a francia kö-ztársaság elnökevé Mac-Mahon tábornagy választatott meg. Sokan avval gyanúsították, hogy a királyság visszaállítását s a Bourbon-családnak a trónra való visszahelyezését tervezte volna; ilyen törekvést azonban hat évig tartott elnök-sége nem bizonyított rá. Mac-Mahon mint a köztársaság elnöke nem igen avatkozott a kor-mány dolgaiba, és csak a hadsereg ügyeinek intézését tartotta fenn magának, melyekbe semmiféle beavatkozást el nem tűrt. Midőn a köztársasági párt magasabb katonai parancs-nokságok betöltésénél kizárólag politikai párte-kinteteket akart érvényesíteni, Mac-Mahon 1879 január 30-án beadta lemondását, melyet mind a szenátus, mind a képviselőház el is fogadott. Ezen idő óta Mac-Mahon a köztűz-től teljesen visszavonulva, laforeti birtokán élt, hol rövid betegség után most elhunyt.

MAC-MAHON TÁBORNAGY.

még a *magenlai* hercegi címet is kapta. Junius 24-én a solferinói ütközetet szintén Mac-Mahon döntötte el, azzal, hogy az osztrákokat caviar-nai erős állásukból kiverte.

Mac-Mahon a magyar katonaságról nagyon jó véleménnyel volt, s midőn a solferinói esata után az osztrák hadikövet Villafrancában a fran-czia főhadiszálláson megjelent, Mac-Mahon kü-lönösen szemügyre vette a magyar huszárokat, kik nekié junius 24-én Cavrianánál oly sok gondot okoztak, midőn tüzésüket, nevezete-sen pedig az ezek fedezetére kirendelt afrikai lovas vadászokat megkergettek.

Mac-Mahon Magentánál megmutatta, hogy nemcsak csapatparancsnok, hanem önálló vezér is tud lenni, midőn Canrobert tábornok hátráló hadteste mellett minden különös parancs nél-kül az osztrák sereg baloldala nyomulván, a esata sorsát a francziák javára eldöntötte.

Mac-Mahon hasonló önálló eljárást remélt Wörthnél Douay Ábel tábornoktól, ki azonban fejét vesztve, személyes bátorságával akart si-kert elérni, mikor egy ellenséges golyótól ta-lálva, csapatját vezér nélkül hagyta. Ez a vesz-tett esata vonta maga után a francziák további vereségeit, majd bukását. A francia hegyve-rek szerencsétét Mac-Mahon se tudta többé vis-zahódítani.

FERENCZ FERDINÁND FŐHERCEZEG FÖLDKÖRÜLI ÚTJA.

Írta a „Vasárnapi Ujság” számára egy tengerészeti sz. az „Erzsébet” hajó fedélzetén.

Új-Kaledonia.

(IV. képmény.)

Midőn május 28-án egy ködös reggeli órában Sydneyt elhagytuk, ismét egy új világ felé vet-tük útunkat. Hiszen a mai műveltségű fehér ember és az emberevő pápua között egy egész világot tevő távolság van! És mintha a fölfedezők és földrajzírók szintén e gondolatnak akartak volna kifejezést adni, mikor a pápuk lakta szigeteket, majdnem mindegyik elnevezést, „új” jelzővel látták el. Ilyenek: Új-Guinea, Új-Britannia, Új-Hebridák, Új-Kaledonia. Ez utóbbi meglátogatása volt legközelebbi célunk.

Ez egyszer hűtlen lett hozzánk a megszokott szép időjárás. Erős éjszaki, majd észak-nyugati szél fújt a négy napi átkelés alatt, kegyetlenül meghintálva hajónkat. Az „Erzsébet” azonban gyönyörűen tartotta magát; mozgásai bár gyorsak, de kellemesek voltak.

A hullámzás miatt kénytele-nek voltunk jobbra a földézet alatti hajó-részekben időzni, a hol a zárt ablakok mellett ha-jónk mindinkább közeledvén az egyenlítő felé, igen érezhetővé vált a mind nyomasztóbban nö-vekedő melegség.

Nagy mennyiségű repülő hala-kon kívül, melyek különben min-denütt találhatók, csak néhány fekete sirály és a tengeri mada-rak királya, az albatrosz volt koronként látható. Ez utóbbiak többnyire csak a magasabb szé-lességi fokok alatt lakoznak, és csak elvétve közelednek ennyire az egyenlítőhöz. E hatalmas, nagyjában fehér tollazatú álla-tok, melyeknek szárnyhoszsza sokszor eléri a három métert, érdekes látványt nyújtottak, mi-dőn szárnyaikat lehetőleg meg sem lebbentve, hatalmas ívek-ben repkedtek körül a hajót.

Junius 1-én korán reggel pil-lantottuk meg a láthatárt fűdő fellegek hasadékaín át Új-Kale-donia egyik hegygerinczét. Mi-dőn közelebb jutottunk, a felle-gek elhúzódtak, a nap élesen megvilágította az előbb elmosó-dott tájképet, az egyes részletek kidomborodtak és megpillantot-tuk az *Amedse* nevű koral-szi-geteesken épült tornyot, mely *Noumea*, a sziget főhelysége felé mutatja az utat.

Hadd mondjunk el e helyen néhány részletet ez érdekes, de kevéssé ismert szigetekről.

Új-Kaledonia egyike a Csendes-occeán nyu-gati részében fekvő, *Melanesia* nevű sziget-világ legnagyobb szigeteinek. Hoszsza észak-nyugat-déleleti irányban 300, szélessége 30 kilométer. A sziget partjait alacsony dombokor-fűdik, belsejét azonban egy átlag 200 méter magas kréta-fensík foglalja el, mely fölött két párvonalas, a sziget hosszában húzódó hegy-gerincez emelkedik, melynek legkiemelkedőbb csúcsa, a Mont d'or, 1642 méter magas.

A hegység belseje igen gazdag fémekben. Arany és kőszén csak igen kis mennyiségekben találhatók; de annál gazdagabb a talaj, — melynek színe vastartalma miatt vörös, — kobaltban és nikkelenben. Különösen a nikkelen oly bőven található, hogy az új-kaledóniai bányák, melyekben pedig úgy szólván még csak kezde-tén vannak a kiaknázásnak, képesek Európá nikk-el szükségletének kilencztedrészét fűdözni. A nikkelen vastag érczereken fordul elő, melyek szokszor 25% tisztá fémét tartalmaznak. Ezek kiaknázását igen megkönnyíti az erek szabályos-sága, melyek mind ugyanazon irányban futnak, tehát ha egy eret valahol megtaláltak, annak folytatását az iránytűvel nagy biztonsággal meg lehet állapítani. Az érczet azon állapotban, a mint találják, rakják hajókra és szállítják Eur-ópába, hol különösen Francia- és Angolor-

CSOLNAKÁZÓ KANAKOK ÚJ-KALEDONIÁBAN.

számban olvasztják ki, a mi Új-Kaledoniában a tűzelőanyag hiánya miatt igen költséges volna.

Egy itt élő osztrák alattvaló, vorarlbergi eredetű, Reichenbach nevű úr, különös érdemeket szerzett a sziget geológiai alakulásának kipuhatólása körül. Ő itt húsz évvel ezelőtt telepedett meg és most egyike a sziget leggazdagabb bányatulajdonosainak. Gazdagságát szakismerteinek és szorgalmának köszönheti, minél fogva általános tisztelet tárgya. Ő szerinte egy körültekintő, dolgos és rendes ember minden bizonyítvánnyal meggyőződhet Új-Kaledoniában és pedig nemcsak mint bányatulajdonos, hanem mint ültetvényes is, bár a talaj termékenysége átlag csak középszerű.

A hegyeket nagyrészt fű és alacsony szeder-cserjék borítják, melyeket alantabb elzártan álló eucalyptusok, arancsiak és a feltűnő alakú niaulik gyér erdősége vált fel, úgy, mint Ausztrália egyhangú belsejét. Csak a mély völgyek alja, melyeket a hegyekről sokszor festői eséskén alázuható patakok áztatnak, mutat némileg termékenységgel és változatos növényzetével, — melyben különösen a páfrány van sok fajjal képviselve, — a forró földi világra. Sikertült is ennek legtöbb kereskedelmi növényét: a kávét, csukornadát és a pamutot itt meghonosítani. Az új-kaledoni kávé finom zamata.

Az állatvilág, mint minden oceániai szigeten, gyér, alakokban szegény. Emlős állat csak három faj volt az európaiak letelepedésekor, azóta meghonosították a mi házi állatainkat, meg a szarvast is. A madaraknak 70 faja fordul elő Új-Kaledoniában, ezek között megemlíthető a «kagu», mely sehol másutt nem található. A kagu futómadrár, rokon az új-zeelandi kiwivel, színe kékes-szürke; hosszú, piros lábai vannak, ugyanolyan a csőre is. Papagályok és galambok nagy csoportokban lakják az erdőségeket. A lepkek olyan pompás színűek, mint jávai fajrokonai.

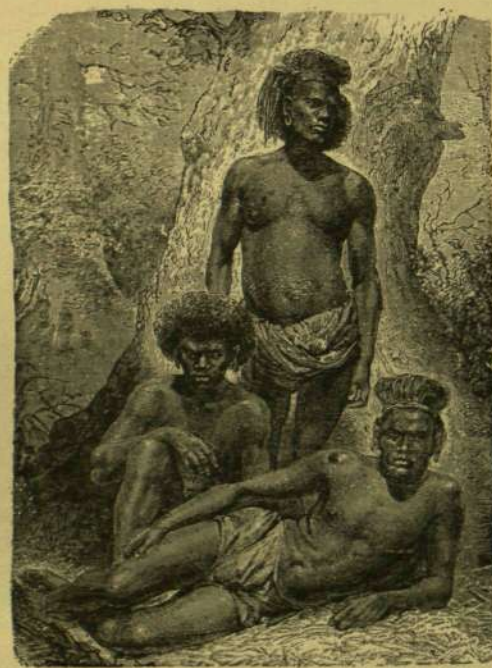
A sziget éghajlata mérsékelt-tropikusnak mondható. Az átlagos évi hőmérséklet 23° C. A lehidegebb hónapok: július és augusztus, mikor az esték igen hűvösek (9–10° C.); a legmelegebb hónap a január. Januártól áprilisig tart az esős időszak. Az éghajlat igen egészséges, ragályos betegségek ritkán fordulnak elő; így az európaiak hamar megszokják az itteni éghajlatot és semmi balkövetkezményeit nem érzik.

Cook, a világ körüli utjáról híres angol tengerész-kapitány, fedezte fel a szigetet 1774-ben; az első bővebb tudósításokat azonban francia tengerészek, különösen D'Entrecasteau és Bougainville admirálisok közölték róla. Az első kutatások nagy nehézségekbe ütköztek a sziget kipuhatólásánál, a bennszülöttek, a kikat kanakoknak nevezték el, akkoriban még vad, vérszomjas emberevők voltak. Hogy megszelídítsék s az európai polgárosodás, vagy jobban mondva az európai uralom számára fogékonyabbak tegyék őket, 1843-ban egy hittérítő állomást alapítottak a szigeten a franciáknál. Ezt a politikát tudvalevőleg minden gyarmatosító állam követi, a térítés megkönnyíti a hódítást; a ke-

reszt utat nyit a kardnak. Új-Kaledoniát csak 1853-ban vette birtokába Franciaország.

A franciáknak kezdetben igen meggyűlt a bajuk a nagyszámú bennszülött törzsekkel, a melyek bár többnyire örökös harcban éltek egymással, néha egyesülve léptek fel az idegen hódítók ellen. 1875–78 között történt az utolsó felkelés. Egy ügyes és vakmerő kanak-főnöknek sikerült valamennyi törzset egyesíteni és ellenállásra bírni. Ő általa élesztve, itt is, ott is fellobbant a harci láng; ő mindenütt volt és sehol; sok ideig nem lehetett elfogni. Végre csatlás és szeszegés révén esett törbe. A franciák tanácskozára hívták a megkötendő béke tárgyalásán és midőn meghívásuknak engedett, elfogták és száműzték egy más, messze fekvő szigetre. A főnök eltűnt, megszűnt a lázadás is, melynek ő volt a lelke. 1878 óta béke és nyugalom uralkodik a szigeten, a minnek hathatós fentartására több katonai állomás szolgál.

Tévedés volna azonban azt vélni, hogy a kanakok azon módon vannak meghódítva és függő helyzetbe juttatva, mint pl. a kelet-indiai hinduk és a jávai malajok az angolok, illetőleg a hollandiak által, a kik a bennszülötteket a föld művelésére és más munkák végzésére használják fel a kényszer útján. A franciák és a kanakok közti viszony egészen más. A sziget éjszaki részén levő törzsek úgyszólván egészen függetlenek. A déli törzsek nagyban szintén régi szabadságukat élvezik; a franciák csak a nyugalom fenntartására, a gyarmatosítás, beültetés, stb. elősegítésére és némely embertelen, vagy közegészségi, avagy politikai szempontból meg nem engedhető szokás betiltására szorítkoznak. Az emberevést sikerült 1878 óta megszüntetni (legfeljebb az éjszaki törzseknél fordulhat még elő a francia hivatalnokok tudtán kívül), úgy szintén a halottaknak fákra való akasztását, a mi

ÚJ-KALEDONIAI BENNSZÜLÖTTÉK. (KANAKOK.)

előbb bizonyos vallási fogalmak következtében nagyon divott. A bennszülött törzsek főnökök alatt állnak, a kik bevett szokások és ősi törvények szerint kormányoznak. Ezek néha igen kemények; így pl. a házasságtörő nőket halálra ítélik. A gyarmat-kormány azonban nem engedi meg, hogy a bennszülöttek fajtársaikat halálra ítéljék; ez a francia hatalom joga.

A mint már megemlítém, a bennszülöttek nincsenek dologra kényszerítve, megmaradhatnak és lustaságukban, a mi egyike kiváló tulajdonságaiknak, mint szintén a többi oceániai szigetek lakóinak. A kanakok közül csak az dolgozik, a ki akar; akarni pedig senki sem akar, nem t. i. a ki férfi. Minden voltaképi dolgot, a háztartást, a tároz és yam-földet (kedvelt kanak-eledek) művelését a nők végzik. A férfi a teremtés ura, nyugszik; nyugalomra pedig azért van szükség, mert szerinte ő is «dolgozik»; a kanak t. i. mindent dolognak nevez, a mi mozgással van egybekötve. A járást-kelest, vadászatot, stb., tehát így fejezi ki, «én dolgozom menve», «dolgozom vadászva», «dolgozom táncolva».

A kanak férfi annyira viszi a kényelmet, hogy még ha egyebet nem tesz is, mint hogy «menve» vagy vadászva dolgozik, akkor is foglalkoztatja az asszonyt. A férfi elől megy dárddal; az asszony utána czipeli az élelmet és a dohányzáshoz való eszközöket, meg egy nagy bambuszdobozt. Ez a kanak Pandora szelencze, a melyhez már azért is hasonlít, mert ha nem betegségek tartója is, de a mi európai inyünk szerint bizony kellemetlen, sőt utálatos dolgok elrakására szolgál. A kanak t. i. minden izgó-mozgó állatocskát, a mely keze ügyébe esik, tehát bogarakat, hernyókat, gyíkokat stb. összefogdos s belerak abba a dobozba. Ha megtelt, haza viszi. Ott már fő a víz egy üstben, a melybe beleürítik a doboz tartalmát. Így készül el az első tál étel, melyet vegyes állat-levesnek lehetne nevezni. A második tál étel hal, vagy madár, vagy disznóhús. A halat és madarat sajátos módon készítik el. Egészen betapsztják agyaggal s ebben a burokokban teszik a tűzbe. Az agyagréteg megtűszedvén, megsül benne a pecsenye. Ily módon megmarad a húsnak minden nedve és ereje. Bizonyos idő múlva levezik a tűzről és szétörlik a kemény formát; az agyaggal együtt leválik a bőr, pikkely vagy tollazat és megmarad a tiszta hús. Európaiak tanúsága szerint az ily módon készített hal és madár oly jó ízű, hogy semmiféle európai pecsenye nem ér föl vele.

GOUNOD.

1818–1893.

Franciaország mostani zajos napjaiba, az orosz vendégeket üdvözlő lázas zsvajba, mélyen belevegyl a gyász komor hangja. Egyszerre fekkát a ravatalon a franciák egyik nevezetes katonája, MacMahon és nagy zeneköltője, Gounod. Mind a kettő a nemzet halottja.

Gounod a francia nagy zeneköltők utolsója volt. Igazi zeneköltői nagyság, ki alkotásaival gyönyörködtette és meghódította az egész világot, most már csak egy van, az olasz Verdi. Gounod zeneköltői működése jóval rövidebb időre terjedt, nem is uralta annyira az operaszínházakat, mert kevesebbet írt, de ismerte az egész világ zeneértő közönsége, és nincs énekes színpad, melyen «Faust» operáját ne adták volna, ezt a dallamos, pompás operát, mely csupa üdőség, dallam és költészet, s melynek népszerűségével az utolsó harmincz év egyetlen dalműve sem versenyezhet.

Gounod (Charles Francois) élete 75 évre terjedt, s noha már 1839-ben mint alig 21 éves ifjú elnyerte a római díjat, az ifjú francia zeneszerző nagy kitüntetését, mégis csak lassan fejlődött elsőrangú zeneköltővé. Az olasz egyházi zenét tanulmányozta, 1843-ban írt is egy zenés misét, melyet Bécsben adtak elő. Hazájába térve, Páris egyik templomában lett karnagy, s a francia zeneszerzők sem igen tudták róla. Ismerte azonban tehetségét Viardot, a híres énekesnő férje, ki egy londoni folyóiratban nagy lelkesedéssel írt a fiatal zeneköltőről, s ekkor kezdtek iránta érdeklődni a párisi zenei körök. Már akkor készen volt «Suppho» operája, mely néhány hóna múlva, 1851 tavaszán, színe is került a nagy operában. Elismerték sok szépségét, a benne nyilvánuló költői tehetséget, de a közönséget nem hódította meg, valamint nem «Ulysses», a «Vérező apáca», «Sába

királynője», s egy víg operája, melyek nagy termékenységgel követték egymást. 1859 március 19-én került színe Párisban «Faust et Marguerite» és Gounod ezzel a nagy zeneköltők közé emelkedett; a hatás rendkívüli volt, egész Páris nem akart soká más operát hallani, csak ezt. Bejárta az egész világot; Németországban kezdetben idegenkedtek színrehozatalától a szöveg miatt, mely nagyon önkényesen bánt Goethe klasszikus drámai költeményével, de a zenei szépségek a németeket is elragadták.

Ezen harmincz esztendeje most, hogy az operát nálunk is előadták a nemzeti színházban, 1863. október 18-án, s folyton ismételték, úgy hogy 1863-tól 1884-ig 204 előadást ért meg, az operaszínházban pedig mostanáig 57-szer adták.

A remekművet követte «Mireille», «Polyeucte», «Cinq-Mars», (mely nálunk is színekerült), «Philon és Baucis», melyek azonban csak mérsékelt hatást tudtak tenni; jobban tetszett 1881-ben a «Zamorai hadiszerce», melyet szintén előadtak nálunk is. Egyszer közeledett még Gounod a «Faust»-ig, a «Romeo és Julia» operával, (1867) mely meg is tette a felkapott operák rendes útját a színpadokon.

A «Faust» nagy sikere akadályt szolgáltat Gounod többi operájának, mindenki csak a remekműre gondol. Annyi dalmű hideg fogadtatás a költőt is lehangolta, s elfordult a színpadtól, visszatért ifjúkori zenei szeretetének tárgyhöz, az egyházi zenéhez, de inkább ábrándozott, mint alkotott, élete utolsó tíz évében. Mindössze két oratoriumot készített ez idő alatt. Teljesen visszavonultan élt, s napja legnagyobb részét orgona mellett töltötte.

E hó 15-ikén is az orgonán játszott, mikor egyszerre összeesett. Szélhűdés érte, s az orvosok azonnal megmondták, hogy állapota reménytelen. E hó 18-án be is következett a halál, mely elragadta Franciaország és zenei kitűnőségét.

A költészetnek Göthe ajándékozta «Faust»-ot, de «Faust» megörzi a költők közt Gounod emlékét is.

BÖLÉNYKOPONYÁK HALMAZA KANADÁBAN.

Nem érdektelen képet mutatunk itt be olvasóinknak: egy bölény koponya-halmazt Kanadából. Az ökr-család e legnagyobb, legszebb fájának csontjait oly alakban, a mint azt képeünk mutatja, az utóbbi években gyakran lehetett látni a nagy kanadai vasút mentében. Indiánok és félvérűek (amerikai és európai vegyületekből eredő vadászok) gyűjtik össze a csontokat a rengeteg prairieken, hogy azokat a vasúton elszállítsák az Egyesült-Államok cukorgyáraiba, hol egy tonna bölénycsontért 5½–7 dollárt szoktak fizetni.

E híres szép állatok, melyek egykor a még szabad indiánok fő vadászati tárgyai voltak s melyekről az európai utazók és regényírók oly sokat tudtak elmondani, még körülbelül 25 évvel ezelőtt, midőn az első vasutak mentek át a nagy sivatagon, millió számra éltek itt, de ma már csaknem teljesen kiveszték. Évről-évre megszámlálják a fennmaradt néhány száz példányt s évről-évre kevesebbet találunk, bár most már szigorú törvényekkel védik őket; az Egyesült-Államok híres nemzeti parkjaiban, Yellovstoneban, maradt mintegy 200 darabot nem szabad bántani s még más helyeken egyes vállalkozók igyekeznek mesterségesen tenyészteni a bölényeket. Texasban, e rengeteg államban, ma már alig húsz szabadon élő bölény van, s még Kanadában is, a hol legtöbb maradt meg, alig van 500, holott 25 évvel ezelőtt itt legalább hat millió élt. Különösen a 60-as évek végén s a 70-es évek elején pusztították embertelenül ezt a nemes vadat indiánok és európaiak egyaránt, s egész sereg vesztett el úgy is, hogy a Pacific-vasút és az ezzel érkezett betelepülők otthonukból kizavarták, s új hazát keresve mocsarakban és folyókban veszték el. Rengeteg csordákban jártak mindenkor, úgy, hogy nem ritkán megakadályozták a vasúti közlekedést, s a vadászok képtelenek voltak százával ölni le őket, hogy rohanás közben el ne tapostassanak. Az indiánok évről-évre átlag százszor bölény bőrt szállítottak be az európai kereskedőknek s igen sok amerikai vadásztársaság csak mulatságból öldöste őket.

A rengeteg nagy számok a bölényekre nézve nem tűntek fel. Launsden, ki a bemutatott képet készítette, a kanadai Pacific-vasút közelében egy helyen látott egy nagy bölénycsont-halmazt, melynek szélessége 8 láb, magassága 7½ láb s hossza mintegy 800 láb volt s az ő tudósítása

szerint 1890 nyarán tisztán arról a környékről 270 vasúti vonattal szállítottak csontokat a cukorgyáraikba.

Valószínű azonban, hogy e nemes állat nem fog teljesen kiveszni. Az Egyesült-Államok bölénykereskedői közül többen állítják, hogy igen jól megtenyészik a házi állatokkal és sikerrel lehet keresztezni. A prairieken még a telet is kiállja a szabadban, s alig kell felügyelet reá. Egy pár helyen, hol istállóba vitték be, elszármult a bölény, de borjai ott is lettek.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

A Franklin-társulat kiadványai. A Franklin-társulat ismét több derék munkát boesátott közre, szépirodalmi, történelmi, ismeretterjesztő, bölcséleti és jogászokat érdeklő műveket.

A szépirodalmi munkák közt van Verne Gyulának lapunk ez évi folyamán megjelent regénye «Várkastély a Kárpátokban», Huszár Imre fordításában, s az eredeti francia kiadás 39 illusztrációjával. A szívesen olvasott szerzőnek e műve nálunk azért is érdeklődésre számíthat, mert tárgya magyar és színlhelye az erdélyi Zsil-völgy. Ára 1 frt 20 kr, vászonkötésben 1 frt 60 kr. — «A régi Magyarország utolsó éveiben», regény, írta Pálffy Albert. A veterán író a negyvenes évek társadalmát festi e regényében, embereivel, szokásaival. A kor-

GOUNOD KÁROLY.

rajzi visszaemlékezések a szabadságharc kezdetéig terjednek, s a regénybeli cselekvényt közérdekűvé teszik. Ára 2 frt, kötéve 2 frt 50 kr. — «Komárom hőse», írta dr. Vajda Emil, kitől nem régebben Kossuthról jelent meg terjedelmes életrajz. Ez pedig Komárom hőse védőjének, Klapka tábornoknak részletes életrajza. A szabadságharc jeles hőseinek ez életrajza a «Történelmi könyvtárban» jelent meg, mely a nép és ifjúság olvasmányul van szánva s ára 40 kr. — «A honfoglalás története», a művelt közönség számára írta Borovszky Samu. A nagy közönség számára gondolt írt történelmi olvasmány. A honfoglalás nagy eseményével a magyar történetírás még mindig adós. Maga az időpont sincs tisztázva, mikor Árpád népe ura lett mai hazájának. Borovszky könyve az általános érdeklődés számára készült, mely a millennium megülésére készül, de jól összeállította mindazt, a mit a régi hazáról, az ős-magyarok érinkezéseiről, hadviseléseiről, fegyvereiről, vallásáról, harcizáról, s az új hazában vívott küzdelemről, a honalapításról, az eseményekre vonatkozó egykorú foljgészésekről és krónikákról tudunk. Összesen 23 kisebb fejezet adja elő mindezeket. Ára 1 frt.

Az iskolák számára készült: «Platon és Aristoteles, szemelvények, görögül fordítva és magyarázatokkal ellátva». Dr. Péterfy Jenő és dr. Gyomlay Gyula közreműködésével szerkesztette Alexander Bernát. Görögpótló tankönyv a VIII. osztály számára engedélyezve. A két nagy görög bölcslet oly iróink készített a magyar ifjúság ismerete körébe, kik mind szakmájokban, mind pedig tollukkal irodalmunk jelesei: Platon, Péterfy és Gyomlay ismeretük és tolmácsolják, Aristotelest pedig Alexander Bernát. A jeles munka mélyen bele vezet a hellen eszmekörébe. Ára 1 frt 50 kr. — «A jeles írók iskolai tára» legújabb kötete pedig Molière «Fővénnyét» (L'avare) adja francia olvasmányul, bő jegyzetekkel s 36 oldalra terjedő bevezetéssel, mely a Molière előtti francia vígjátékokról, és a «Fővénny-

ről» nyújt ismertetést. A bevezetést és jegyzeteket dr. Bauer Simon reáliskolai tanár írta; ára 50 kr.

Megjelent továbbá: «A helyeg és jogilletéki szabályok betűsoros tára», mely az 1850-től 1892 végeig megjelent törvények, rendeletek, döntvények rengeteg sokaságában való eligazodáshoz szolgál segítségül, a tárgy betűrendes felsorolásában utalva a törvényre, rendeletre, stb. Összeállította Horinka Rikárd komáromi adótnak. A 631 lapot elfoglaló könyv ára 4 frt. A pénzügyi közöny betűsoros tárgymutatója az 1874–1892. év végeig megjelent oly rendeletekről és utasításokról, melyek az adókra, adókezelésre vonatkoznak. Összeállította Mátéffy Domokos adóhivatali segéd; ára 40 kr.

«Aquarellek és croquik a gazdatiszti életből», írta Adácsi. Színtolyn felve nyúl az ember mostanában a derűre-borúra szaporán özőnlő kötetekhez, melyek 10–12 sovány elbeszélést vagy rajzot tartalmazva, ugyancsak próbára teszik az olvasó türelmét. Az Adácsi könyvével nem úgy vagyunk. A mint az első sorokat átfutjuk, mindjárt észre vesszük, hogy itt nem mindennapi munkával van dolgunk, hanem egy valódi író maradandó becsű műveivel, melyet igazi élvezettel olvashat mindenki. Adácsi, — a mely álnév alatt különben egyik ismert gazdasági írónk (Rodicsky Jenő) rejtőzik, — történeteit a gazdatiszti életből veszi, alakjai kitűnően vannak rajzolva, élnek mozognak, valódiak, az életből elleve, a történetek melyek ez alakoknak keretül szolgálnak, ügyesen, megkapóan, vonzóan vannak megírva, s bizonyos báj és kedvesség vonul át valamennyin. Egyik legjobban sikerült életképet mai számunkban mutatványnál közülük. A csinos kiállítású könyv az Athenaeum-társulat kiadásában jelent meg, s ára 1 frt 50 kr.

Módszeres szabadkézi rajzoktatás az elemi népiskolák számára, szerkesztette és rajzolta Velösy Lipót fővárosi tanító. A budapesti (budai) tanítóegylet által száz frttal jutalmazott pályamű. Négy külön füzetben jelent meg a Lampel-féle (Wodianer) könyvkereskedésben, az első osztálytól a hatodik osztály számára, minden füzetben számos rajzlapal. Egy füzet ára 12–36 krajczár közt változik.

Új zeneművek. A «Harmonia» zenemű-kereskedés kiadásában újabb megjelentek: «Darius kincse» Szabó X. Ferencz új balletjéből az első füzet egyveleg, ára 1 frt 80 kr.; továbbá Alfonso Cirillótól «Craiova mea» című román keringő, — «Nador és Bárd kiadásában Brück Gyulától «10 Etüdes» jelent meg, ára 2 korona 50 fillér. Bárd Ferencz pedig Glaz és Apáthytól adott ki két magyar dalt egy füzetben; címök: «Nem tudod már...» és «Részeg vagyok...» ára 60 fillér. Sándor Mihály zenetanár «Kis kunsági induló» című zeneművét adta ki; ára 1 frt 50 kr., zenekarra 2 frt.

Népszínház. Okt. 14-ikén a népszínház «A búbos pacirta» című német népszínművet mutatta be a magyar közönségnek, Fái Béla fordításában. Wildenbruch e színműve Németország és Ausztria színpadjain mindenütt nagy hatást tett; nálunk azonban nem tudott tetszeni, pedig az előadók mind helyt álltak, s velok szemben a közönség nem is volt fukar a tetszésnyilvánításban. A darabban szentimentalizmus és erős realizmus váltogatja egymást, egyszer a naivság, máskor a túlzott élethűség. Ott van mindjárt a darab hőse, Léní, a «búbos pacirta», egy munkás leány, az ő érzékenységével, naivságával és mellette Langenthal, a gazdag gyáros, ki a szegény lányt nőül akarja venni erővel, pedig a lány mászt szeret. De e mellett ott van riktón felhalmozva az élet annyi nyersesége, hogy a két alak valószínűtlensége csak még jobban kitűnik ily háttérrel.

Langenthal papirgyáros beleszeret egy egyszerű munkás lányba, a kit «búbos pacirtának» szoktak nevezni, de a ki már a gyár egyik munkását, lefeld Pált szereti. A gyáros meg is kéri a lányt a beteges anyától, a ki természetesen örül leánya szerencséjének. A lány kényszerülve mond igent; észbe jut, hogy beteg anyjának így kényelmet szerezhet. A gyáros öccse, Herman, már nem szentimentális ember. Neki is tetszik a lány, bátyját pedig gyűlli. Látva, hogy az esküvő közeledtével Léní egyre boldogtalanabb lesz, ajánlkozik, hogy megmenti ettől a házasságtól, alkalmat ad neki a megszökésre, édes anyja számára pedig pénzt ad, hogy győgytassa magát. Felcsalja a lányt szobájába, ott félig leitatja. Ez a jelenet a leghatasosabb része a darabnak. Herman meg akarja ölni a lányt ez pedig fölháborodással utasítja el, kiáltozásaira megjelenik a gyáros és Pál, s a gyáros most azt is megtudja, hogy a lány kit szeret, ezért egész önfeláldozással lemond róla és Pál karjaiba vezeti. E győnye cselekvény mellett azonban sok erővel rajzolt alakok mozognak.

Az előadásban Kürty Klára (Léní) drámai hévvel játszott és sok tapost kapott. A többi szereplők is: Vidor (Pál), Szabó Antal (egy elégedetlen vén mun-

BÖLÉNYKOPONYÁK HALMAZA KANADÁBAN.

kás, Szirmai (Herman), P. Lukács Juliska iparkodott szerepét betölteni, hanem Lubinszky (a gyáros) kissé fanyar volt.

Duse a népszínházban. Duse Eleonora, a nagy olasz művész, e hó 18-ikán érkezett Budapestre társulatával, mely most szervezkedett újra és a népszínházban kezdi meg körútját. A művész első föléptet októ. 20-ikára a «Kamelias hölgy» volt kitzüve.

Munkácsy «Árpád»-képe. Az új országház fő művészi ékességül a kormány által Munkácsynál megrendelt «Árpád honfoglalása» már a tavaszkor elkészült, Périsban ki is volt állítva, de a művész még mindig tesz rajta javításokat, nagy előszeretettel dolgozza a színházak kiemelésén. Éveket szentelt a festménynek, a tárgy történelmi és régészeti oldalait is tanulmányozta, az alakokhoz itthon válogatott jellegző típusokat. Beszélnek is sokat a festményről, de elég sokszor elhamarkodva, tájékozatlanul. A képviselőház pénzügyi bizottságában, az országház költségének tárgyalásánál, az egyik tag azt is felhozta, hogy e festményért Munkácsy oly tiszteletdíjat kap, milyenben élő művész még nem részesült. Kétszázezer forintot emlegettek mindíg, ami jelentékeny összeg bizonyára, de nem túlságos egy nagyfestményért oly nagy művésznek, mint Munkácsy, a kinek első rendű alkotásaiból itthon semmi sincs, a kit hazája is méltó tiszteletdíjban akar részesíteni, mikor egy körülbelül 15 millió monumentális építkezés keretében nyújt neki alkalmat, hogy művészetét kifejtse, s a magyar festészet nagy mesterének itthon is legyen igazi alkotása. A többféle hírek következtében most a kitűnő művész levelet intézett az «Egyetértés»-hez, mely lap felszólalt volt e hírek ellen. Munkácsy levele így szól:

«Mióta az «Árpád honfoglalása» című képemmel foglalkozom, nagyon gyakran hallottam és olvastam a magyar lapokban a kép tiszteletdíjának oly túlzásait, hogy az nemzetem előtt könnyen szerénytelen, túlkövetelő színben tűnhet fel. De a mende-mondákra nem adhattam sokat és nem tartottam érdemesnek hozzászólni, azonban a mint az «Egyetértés» egyik cikkéből látom, a képviselőház pénzügyi bizottságában is ily tévedésben vannak. Midőn látom, hogy festményem ott is szóba jött, helytlen levőnek találom, bizonyos tévedést helyreigazítani. Az «Árpád honfoglalása» című kép tiszteletdíja nem kétszázezer forint, hanem frank, a mi annak épen fele. Meglehet, hogy ez igen sok. A mi viszonyainkhoz mérten bizonyára nagy összeg, de hát arra töreksem tölem telhetőség, hogy az intéző köröknek, kik belém annyit bizalmat helyeztek, minél kevesebb szemrehányást tehessenek a nagy összeg kiadásáért. — Munkácsy Mihály.»

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia októ. 16-iki ülésén Than Károly elnököl.

Szily Kálmán arról adott hírt, hogy Hellebrandt Árpád a hamburgi városi könyvtárban Magyarországi György mesternek egy meg 1499-ben írt arithmetikájára akadt, holott magyar száorzótól a legrégibbnek eddig a Debreczenben 1577-ben megjelent arith-

metikát hittük. A becses leletet az akadémia lemasolatja és nyomtatásban is közreadja. Török Aurél az emberszámból lények koponyáinak alakulásáról tartott előadást, majd az Árpád-házi királyok maradványairól szólva, ezek cselíranyos buvárlását úgy tartja lehetségesnek, hogy az Árpád-kori királyok sírjai felkereshetők lesznek. Dady Jenő levelező tag «Új vagy kevésbé ismert idegenföldi Myriopodák a muzeum állattári gyűjteményében» czimén ismertette a Frinchel Sámuel Új Guineában gyűjtött, a dr. Prokop Jenő M. kiköböl hozott huszonkilencz faj, a melyek között négy új és öt kevésbé ismert faj van. Krenner József mutatta be ezután Franzén Agoston muzeumi segédő dolgozatát egy új öblös foraminiferáról, melyet a markuseveczi harmadkori rétegekben talált és «Semseya lamellatának» nevezett el. Végül Cserháti Sándor magyar-óvri akad. tanárnak «A dohány égését befolyásoló körülmények»-ről szóló tanulmányát olvasta fel Schenek István.

A természettudományi társulat legutóbbi választmányi ülésén intézkedett a teli felolvasásokról és a társulat újabb kiadványairól. Kiadásra elfogadták Jablonovszky József munkáját a szőlő betegségei és ellenségeiről, dr. Thanoffer Lajos előadásai ciklusát az emberi test szerkezetéről, Hegyfoki Káos dolgozatát. «A szél irányáról hazánkban és a barometerről» Tervezik egy biológiai és kémiai folyóirat kiadását is.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A műegyetem megnyitása. A József-műegyetem ezidő iskolai esztendőjét októ. 11-én ünnepes közgyűléssel nyitották meg. A könyvtár nagy olvasó termét teljesen betöltötte a politechnikum hallgatói. A közoktatási miniszter képviselőjében Berzeviczy Albert államtitkár jelent meg. A rektori emelvény délszaki növényekből alkotott lugasban állott, melyben a volt József-ipariskola alapítójának, József nádornak arcképe függött. A közgyűlés egydéli tárgya dr. Köny Gyulának, a műegyetem rektorának tartalmas beszéde volt, melylyel beszámolt múlt esztendő működéséről és nagyérdűk fejtegetésben ismertette az egyetlen magyar tekhnikai főiskola égető kérdéseit.

Beszéde elején azokra a rendkívül súlyos föltételekre emlékeztet, melyek alatt 1880-tól 82-ig a műegyetem mai házát építették, melyre a törvényhozas kamat és tökéltörlesztés fedezetül csak a korábbi bérhelyiségek bérösszegét: évi 40,000 frtot szavazott meg. Ebből kellett a főépületnek, s a tavaly befejezett új pavilonnak is kikerülni. Az intézet elhelyezésére tehát a törvényhozás egy krajczárral nem ad többet ma sem, mint a 70-es években. Az intézet pedig fejlődött, hallgatóinak száma megnőtt. Csak az utolsó öt év adatait sorolta fel. Az 1888—89-iki tanévet 616 hallgatóval kezdték; ezeknek száma 3 év alatt 718-ra, a múlt évben ismét 100-zal 811-re szaporodott. Az idén — hasonló arány mellett — a létszám elérte a 900-at! Ha az egyes szakokat nézzük: gépészek száma 127-ről 246-ra, építészeinké 59-ről 81-re, a vegyészé 11-ről 26-ra ment föl; tehát e három «kisebb» szakosztályban tavaly 353 hallgató volt az 1888—89-iki 197 helyett. Ugyanezen időben a műegyetem legnépesebb szakosztálya: a mérnöki, majdnem megmaradt régi számánál, t. i. 387-ről 417-re emel-

kedett, úgy, hogy itt csak 8 százalék a többlet, amott pedig 79 százalék. E számok közgazdasági viszonyaink fejlődéséhez mértékadóknak tekinthetők. Csakugyan bekövetkezett az az állapot, melyet már néhány év óta előre lehetett látni. Az állami szolgáltat nem olyan többé, hogy végzett tekhnikusaink feléje tartának; jobb fizetés és tán egyéb körülmények is más irányba terelik fiatal mérnökeinket. Pedig az országnak és kormányának, de magának a műszaki karnak fontos érdeke kívánja, hogy az állam e téren is a tudományban és társadalmi műveltségben legkiválóbbakat közt válogathasson; hogy itt is érvényesüljön az a felfogás, mely szerint az állami hivatal méltósága kárpótol az esetleg szerényebb anyagi helyzetért. Itt említi meg a rektor, hogy a kereskedelmi miniszter a mérnöki szakosztálynál 40, egyenkint 500 forinttal javadalmazott ösztöndíjas állomást szervezett. Ezek közül tíze a pályázat már a legközelebbi napokban lesz kihirdetendő; ezentúl pedig mindig a második félév elején történik tíz-tíz új ösztöndíjas kinevezése oly feltétel alatt, hogy az illetők minden ösztöndíjas évükért két fél évet kötelesek tölteni az állam szolgálatában. Szónok ez adománnyért lelkes szavakkal fejezi ki háláját. Annál több az aggodalma, hogy az ez évi 20,000 frt híre új elemeket vonz az intézetbe a középiskolákból s ezzel a helykérdés még akutabbá lesz. Sőt pár év múlva más oldalról is fenyeget hasonló veszedelem. Az ország ipari politikája máris szükségképpen a középipar fejlesztésére irányul, a minnek következményeit ismét megérezni a műegyetem, nemcsak a gépészmérnöki szakosztály újabb föllendülésében, hanem a vegyészek körében is, kik minden hasonló szervezeti külföldi műegyetemen a hallgatóság egyik jelentékeny részét teszik.

Beszélnék már második műegyetemről is; legyen is meg mielőbb; de legyen meg mindenesetre és mindjárt hazánk első műegyetem, úgy, a mint erre szüksége van hazánkban. ... Az első fontos lépés már meg is történt: az összes, Budapestben szükségelt egyetemi és műegyetemi építkezések ügyét egy, a különböző érdekelte körök képviselőiből alakult ankét vette kezébe s máris elhatározta, hogy a műegyetem mostani épületeit majdan az egyetem, jelen a bölcsészeti kar vegye át. Alapos reményünk van tehát, hogy az új műegyetem egyike lesz a legelsőnek azon épületek sorában, melyek Budapestten a tudomány szolgálatában emelkednek. Nem szabad — ugymond — atmenuem oly ténnyel, melybe beleszólásom nincs. Azt azonban műegyetemünk és különösen műegyetemi hallgatóink egy fontos érdekének tartom, hogy a fővárosban alkalmas helyen k-ltezzenek egy kis egyetemi város, bár lassan valószínű, de végleg átgondolt terv szerint. Végül a miniszterhez fordul, kérve a műegyetem felkarolását, nehogy a tan- és rajztermekből kizsoroljanak azok a tekhnikusok, kikre magának a kormányának is oly sürgős szüksége van; eszközölje ki a kormány tanácsában és a törvényhozas ténnyében azt a döntő határozatot, melyre tovább már nem várhatunk! — E fejtegető rész után a rektor beszámolt az intézet múlt évi történetéről. Működött 82 tanár. Volt az I. félévben 810, a II-ban 714 hallgató, kik közül 255 új növendék a középiskolák adatai, (103-at a gimnaziumok, 152-öt a realiskolák). Oklevelet kapott 112, ebből 75 mérnök, 10 gépész, 14 építő és 3 kémikus. Záró szavaival az ifjúsághoz fordult a rektor. Kamatoztassák — ugymond — minden percüket, melyet itt töltenek, ismerjék föl tudományos pályájuk egyetemi és nemzeti értékét; legyenek egyenkint szerények és együttesen büszkék. Nemcsak mi nálunk tanítanak tudományt, de sehol sem a tanítás anyagában, sem módszerében nincs egy kifejező a tudomány és a modern élet vérközössége, mint mi nálunk. Ennek tudatában erősödjének meg jellemben és ismeretekben: akkor nemcsak gépeket, hanem embereket is tudnak majd vezetni és új utakat törni nemcsak az országnak, hanem a nemzetnek is! — Az ifjúság s a vendégek éljenkiáltásai voltak a rektor lelkes szavainak visszhangja.

A budapesti tud. egyetem iskolai évét október 15-én nyitották meg ünnepélyesen. Az ünnepély az új városház dísztermében ment végbe, a hol gróf Csáky Albin közoktatásiügyi miniszter is megjelent. Dr. Breznay Béla, a lelépő rektor az elmúlt iskolai év történetét ismertette, megemlékezve az új egyetemi épület emelésének kérdéséről, és a «Mensa academica» érdekében megindult üdvös mozgalomról. Majd üdvözölte utódját, dr. Schnierer Aladárt, ki ezután megtartotta székfoglaló beszédét.

Az új rektor beszéde elején közölnet mondott kártársainak és az őt állásban megöröszítő közoktatásiügyi miniszternek azért a bizalomért, hogy őt ültették a rektori székre. Azon lesz, hogy elődei fényes példáját követve, a fontos tisztséggel járó kötelezettségeket híven teljesítse s a várakozásoknak megfelelően. Szóltat ezután az egyetem hivatásáról és ama feltételekről, a melyektől annak sikere függ. Az egyetem székhelye és szentélye a tudománynak, melynek művelését és fejlesztését önzéltélttel teljesíti, a gyakorlati életre kiható rendeltetése pedig az, hogy az állam s a társadalom hasznára szakfőfiakat

képezzen és neveljen. A sikerhez első sorban teljes autonómiára van szükség, mert csak úgy virágozhatik, ha szellemi feladatának teljesítésében a nélkülözhetetlen szabadsággal van felruházva. Szintén nélkülözhetlen feltétele az egyetemi életnek a tanszabadság, melyet az örökmenlékeztől 1848-iki mozgalom honosított meg nemzeti kultúrelőretünkben. A tanszabadságról szólva ezeket mondotta: «Mi tanárok fenn akarjuk tartani a tanszabadságot, s nemcsak azt, a mi abból minket illet: a tanítási szabadságot, hanem önként osztályrészt is: a tanulási szabadságot is. Tagadhatatlan mindazonáltal, hogy ezen intézmény előnyös hatásai mellé némi veszélyek is sorakoznak. Jótékonyan hat e szabadság az által, hogy palládiuma alatt a tanuló saját egyéni hajlamai, tehetségének és szellemének sajátos kíváncsiainak szerint intézheti tanulmányait; s így erőit jobban központotítrán, fokozottabb kedvvel, fokozottabb eredményeket is vívhat ki. De veszélyrel is jár e szabadság, mert midőn a mélyebb, alaposabb tanulmányozást egészen vagy csekélyebb megszorítások mellett a tanuló akaratára bízva, lehetőségessé teszi a szabadsággal való visszaélést; a mikor azután a tanulási szabadság a nem tanulás szabadságává fajulna és ha így számosan, vagy a tanulók épen nagyobb része a kellő kiképzés nélkül maradna, maga az intézmény célját is vesztené, mi e szabadságot a megszorítás, sőt a teljes megszüntetés veszélyének tenné ki. Már csak e veszély elhárítását végezt kell önként követelményeket, hogy használják fel kellően e szabadságot, tekintsek azt oly jognak, mely önkre nézve komoly kötelezéssel jár, kötelezéssel, melynek hí feltételest úgy önknek, mint a hön szerzett hazánk érdeke megkívánja. Beszédét, melyet a hallgatóság megjelzett, a hazaszeretetre buzdító szavakkal zárta be.

Az új rektor után Láng Lajos volt pénzügyminiszteri államtitkár, az új jogkari dékán mondta el «A magyar ifjúsághoz» intézett beszédét, melyben szorgalomra és kitartásra buzdítja őket és fejtegeti előtűt azokat a feladatokat, a melyek a magyar kultúra zászlóvivőire várnak. «Pajunk fenmaradása és virulása egy nagy státusbólcselőnek szerint első sorban kulturális kérdés» — mondá. — Ebben a kijelentésben meg van adva az a nagy fontosság és súly, mely önknek, az ország eme legnagyobb főiskolájának ifjúságát, hazánk jövőd történetében megilleti. Nem akarok túlszába esni és nem álltom azt, hogy a műveltség a legfőbb vagy épen az egyedüli tényező, melytől népek és országok sorsa függ. A történelem elég példát mutat arra, hogy a nagy műveltség egyedül nem mentett meg különben rothadt és erőlengett nemzeteket. De az viszont tény, hogy műveltség nélkül a lehatalmasabb nemzetek sem voltak képesek az enyészettel dacolni. S ha ez így volt az emberiség egész történetében, kétszeresen így áll ez ma és különösen mi ránk nézve. Ezt az állami egységet azonban a mi hazánkban csak egy hatalmas nemzeti kultúra adhatja meg és ez nemzeti kultúra, önköktől várja, ha nem is megte-metését, de minden esetre továbbfejlesztését és teljes virágzásra juttatását. Törvénykönyveink kimondják az egységes magyar nemzetet, de hogy az írott betű hűssé és vérvé váljék, hogy a nem-magyar nemzetiségek minden tagja a magyar haza igaz és hí fiának érezze magát, ezt a nagy és fenséges munkát, melyet őseink gyűgyverrel kezökben kezdtettek meg, azt önknek kell a kultúra vértelen, de nem kevésbé nehéz és nem kisebb önfeláldozást igénylő munkájával megvalósítaniok.

A tetszéssel fogadott beszéd fejezte be az ünnepélyt.

Az egyetem négy fakultásán a múlt évben 78 rendes, 20 rendkívüli, 95 magán, 4 helyettes tanár és 3 tanító összesen 651 előadást tartott. Hallgatója volt az egyetemnek az első félévben a hittudományi karon 85, a jogtudományin 1927, az orvoskarin 879, a bölcsészeti karon 349, gyógyszerész hallgató 148, szülésznő 76 (az utóbbiak rendkívüli hallgatók). — A második félévben: a hittudományi karon 84, jogtudományi 1718, orvostudományi 852, bölcsészeti karon 303; rendkívüli hallgatók: gyógyszerész 147, szülésznő 63. — Ösztöndíjakban kiosztottak a hittudományi karon 2000, a jogi: 29,000, az orvosin 20,800, a bölcsészetiin 15,527 forintot, a mihez 30 díjazott gyakornok után 12,000 forint jár. E szerint az összes segélyek és ösztöndíjak 89,327 forintra rúgnak.

MI UJSÁG?

A király e hó 19-én délelőtt általános kihallgatást adott Budavárban, s délután visszament Gödöllőre. Ő felsége és a királyné e hó 21-én több napi tartózkodásra Budapestre jön, s alkalmasint nov. 8-ikáig maradnak itt; aztán rövid időre Bécsbe mennek, onnan több napra Münchenbe utaznak, a hol jelen lesznek a József Ágost főherceg és Augusta bajor hercegnő menyegzőjén. Lehet, hogy ő felségeik még ebben az évben ismét Budapestre jönnek, erre nézve azonban végleges megállapodás ez ideig még nem történt.

Ferencz Ferdinánd főherceg októ. 18-ikán este szerencsésen visszaérkezett világhírhírű utjáról Bécsbe. Amerikából jövet, csak Périsban tartott nagyon rövid pihenőt s aztán Stuttgartba utazott, hogy meglátogassa sógorát, Albrecht herceget és nővérét Margit Zsófia főhercegnőt, ki azóta ment férjhez, mióta a főherceg utazott, s most épen családí öröm bekövetkezése előtt áll. Ferencz Ferdinánd főherceg Angliát sem ejtette útba, mert külön tesz látogatást Viktória angol királynőnél, hogy megköszönje neki azt a szíves fogadtatást, melyben Indiában az angol hatóságok részesítették. A főherceg utja nagyon szerencsés volt. A közel egy év a legjobb egészségi viszonyok között mult el, s mindenki a legjobb egészségben tért vissza. A legközelebbi napokra Gödöllőre várják, hogy a királynak jelentést tegyen keleti és nyugati utazásairól.

A főherceg a múlt év decz. 15-ikén indult utra. A herceg két irányban igyekezett tevékenységét kifejteni; sok jegyzetet készített utazásáról s rendkívül érdekes tudományos anyagot gyűjtött. Naplói tizenkét kötetre terjednek, maga a tárgymutató 150 lap; az egész naplót az első sőtől fogva az utolsóig a herceg sajátkezűleg írta. A naplóban foglalt tudományos anyag később két kötetben fog megjelenni. Az első kötet amaz exotikus országok lakóinak életét ismerteti majd, melyeket a herceg meglátogatott; a második kötet pedig a növény- és állatvilággal fog foglalkozni.

Jókai jubileuma. A magyar festőművészek és szobrászok is üdvözölni fogják Jókai Mór ötvenéves írói jubileuma alkalmából. Remek kivitelű szekrényt nyújtanak át a koszorus írónak, melyben minden művésztől lesz valami rajz vagy vázlat. A szekrény díszes asztalkára jön. A két műtárgy tervét már el is készítette Schickedanz Albert tanár, a tervekett a művészek elfogadták s kivételével Fischhof Jenőt, az iparművészeti iskola végeztet növendékét bízták meg. A szekrény gót stílusban készült, gyönyörű díszítésektől s külsejére ez a felírás jön: «A magyar képzőművészek Jókainak 1843—1893». A művészek a nagybecsű ajándékot a jubileumi ünnepek alatt nyújtják át Jókainak. — Debreczen város az ünnepekben 25 tagu különdtséggel vesz részt, Simonyi polgármester vezetése alatt, s így adják át a díszpolgári oklevelet. Ugyanakkor a különdtséget meghívja Jókait, hogy a tiszteletére májusban rendezendő jubiláris ünnepélyen részt venni szíveskedjék. A rendezőség megrendeli Jókai összes műveinek 200 forintos kiadását és felhívja a várost és a társas-köröket, hogy szintén megrendeljék.

Hegedűs Sándor kitüntetése. A képviselőház pénzügyi bizottságának hosszú idő óta előadója, Hegedűs Sándor, ki mint publicista és nemzetgazdasági író is annyi hasznos tevékenységet fejtett ki, a Lipót-rend középkeresztjéért kapta a királytól kitüntetésül. Ez alkalomból a «Nemzet» szerkesztősége lakomát rendezett az érdemes férfiú tiszteletére. A szerkesztőség tagjain kívül is számosan vettek részt az összejövetelen. Az ünnepeltre Csernátorny Lajos, Gajári Ödön, Kosza Andor, Pulszky Ágost és még többen mondtak felköszöntőt.

Kitüntetések. Hoffman Pál, budapesti egyetemi tanárt nyugdalomba vonulása alkalmából Ő felsége a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Kornfeld Zsigmondnak, a magyar általános hitelbank vezérigazgatójának, ki a valuta-rendezéssel kapcsolatos nagy konverziók végrehajtásában is jelentékenyen közreműködött, Ő felsége a másod osztályú vaskorona-rendet, Beck Nándornak, a magyar jelzálogbank vezérigazgatójának pedig a harmad osztályú vaskorona-rendet adományozta.

Az Andrassy-mauzeolum. Éppen most, mikor az Andrassy-szobor pályadíját odaítélték Zala Györgynek, helyezik el a tőke-terebesi mauzeolumban Zalanak egy másik alkotását, mely Andrassy Gyula gróf emléket dicsőíti. A tőke-terebesi mauzeolumot Andrassy Gyula gróf hásvainak építtette az Andrassy-család s ennek főfelkésze az a szarkofág, mely a Zala György vésője alól került ki. Egy gyászoló női alak hajlik rá, mely az elhunyt leányát, Bathányi Lajos gróf fűmei kormányzó nejét, Andrassy Ilona grófnőt ábrázolja. A grófnő többibben ült ehhez az alakhoz a művésznek.

Síremlék Klapkának. Budapesti bizottság alakult, hogy a szabadságharc hőisének, Klapka tábor-

noknak a kerepesi-uti temetőben pihenő porai fölé díszes emléket állítson. A gyűjtőveket most küldték szét, meleg hangu felhívás kíséretében, mely többi közt ezeket mondja:

«Minket az a vágy vezet, hogy a magyar nemzetet a halálanság vadjától megóvjuk és azért hangoztatjuk a buzdító szót: ha szegénységben hagytuk is sanyin a dicső csaták hőszereit, emeljünk legalább hírnevéhez méltó síremlék Klapkának.»

Szepeessy püspök szobra Pécssett. Pécssett b. Szepeessy püspök szobrának leleplezését november 5-ikére tűzték ki.

Vértesi Arnold ismert írónk a «Debreczeni Ellenőr» szerkesztője, ki a szabadelvű párt e közlönyét tizenöt évig szerkesztette, e hó elsőjéül megvált a laptól, melynek vezetését Komlóssy Dezső vette át. Vértesi Budapestre teszi át lakását és mielőtt eltávozt volna Debreczenből, búcsu-lakomát rendezet tiszteletére.

HALÁLOZÁSOK.

Mac-Mahon tábornagy temetéséről Franciaország gondoskodik, s a gyászúnnepet a Palais des Invalides templomában fog végezni menni, a melyben I. Napoleon alussza elfoglalt orosz lofogatókól körülengett bazalt koporsójában örök álmát. A családhoz számos részvételnyilatkozat érkezik. Gróf Münster párisi német nagykövét a német császár megbízásából koszorút helyez a koporsóra: Albrecht főherceg ezt táviratozta: «a ki ismerte őt és mindenekelőtt barátait, kik közé magamat is számítom, nemes jellemű kitörölhetetlen emlékeztetőkben fogják tartani.» Az angol királyné, a walesi hercegné, az olasz király, a portugál király, a bolgár fejedelem, Viktor Napoleon herceg, stb. szintén részvét táviratokat küldtek. Az orosz kormány annak az óhajtatásnak adott kifejezést, hogy a most Périsban időző orosz tengerészek is részt vegyenek a temetésen. Avelane tengeragy vezése alatt, ki az orosz hajóraj nevében nyilvánított részvétet. Ennek következtében a temetés vasárnap lesz az invalidus dombán. A ravatalt e hó 10-én állították föl Monterssonban.

Dr. TAKÁTS LAJOS, a magyar általános hitelbank aligazgatója, a budapesti tudományegyetemen a római jog nyilvános rendkívüli tanára, meghalt e hó 18-ikán, 46 éves korában Budapestben. Az elhunyt egyike volt a fővárosi társadalom legrokonzenesebb és legismertebb alakjainak, s halála a legszélesebb körökben keltett részvétet. Sok ismerete és eleven észjárása a társas-élet egyik legkellemesebb és legvonzóbb alakjává tette. Mint fiatal jogtudor lépett be a magyar általános hitelbank tisztikarába, a hol csakhamar nagyobb munkakört nyert; előbb az intézet titkára, később titkár hivatalának vezetője lett, mintegy másfél évvel ezelőtt pedig a bank aligazgatójává nevezetett ki. Közel húsz éve, hogy a római jog egyetemi magántanárává habilitáltatta magát és előadásait a fiatal jogász-nemzedék előszeretettel látogatta. A jogi kar méltányolva az ifjúság tanítása és a római jogi tudomány fejlesztése körül szerzett érdemeit, nyilvános rendkívüli tanárná való kinevezésre terjesztette fel s mint rendkívüli tanár is nagy buzgalommal szolgálta a tudományt és tanszékét. Takáts 1847-ben Kolozsvárt született, hol atya a református gimnázium tanára volt, később pedig (1867-ben) a magyar miniszterium életbéléptetésekor a magyarországi táviradk igazgatójává nevezetett ki. Az elhunyt az országos képzőművészeti társulatnak választmányi tagja, a Franklin-társulat irodalmi bizottságának tagja, a magyar nyugati vasút és a brassói cellulose gyár részvénytársaság igazgatójának is tagja volt. Halálát özvegyén, Ujlaky Saroltán kívül öt gyermeke siratja. Temetésén a fővárosi társadalom számos tagja jelent meg. Ott voltak: a hitelbank képviselőjében gróf Andrássy Aladár, elnök, és Kornfeld Zsigmond igazgató a tisztviselőkar élén, s több egyetemi tanár, író és művész, előkelő tisztviselők, számos országgyűlési képviselő, a bíróságoktól többen, városhatóságok képviselői, s az elhunyt tisztelői, barátai. A gyászszertartást Szász Károly ref. püspök végezte és megfogató bícszátat mondott a koporsó fölött. A sírnál is 6 áldotta meg a földi maradványokat.

IVÁNYI ÖDÖN, a «Nagy-Vár» szerkesztője, a vidéki hírlapirodalom egyik derék ifjú munkása, meghalt, Nagy-Váradon, e hó 19-ikén, a mellbetege-ség hosszas, sorvasztó betegségeben. Már évek óta hordozta magában a halál csiréjét a szép képességi író, kinek csak testi épsége volt szükséges, hogy lelke szárnyát kibonthassa. Hírlapi cikkei, szép irodalmi dolgozatai széles körben feltűntek. «A püspök atyánsága» két-kötetes regénye, mely pár év előtt jelent meg, eredeti és hivatott tehetség műve s oly erőt ismertettet meg, melyet mindenki szíve-

sen számított a szépirodalom legszebb reményei közé. Fájdalom, hogy a derék tehetséget leigázta a gyógyíthatatlan betegség és lassankint elporlasztotta. Hiába menekült fűdőkbe, enyhe égály alá. Egy időben Aradon az „Alföld” főmunkatársa volt, s itt lepte meg a végzetes betegség, mely emelkedésének útját állta. Onnétől megjelent kötetei: „Tárcák”, „Apró regények” és „A püspök atyafisága”, ez a szatirikus éllet regénye. A halál 38 éves korában ragadta el.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Kossy Sándor, főmérnök, fogarasmegyei volt orsz. képviselő, Fogarason. Erdemes tagja volt a szabadelvű pártnak és ama vidéken a nemzeti politika megerősítése körül kiváló és sikeres tevékenységet fejtett ki. Egyik legbuzgóbb munkatársa volt a „Magyar Polgár”-nak és később a „Kolozsvár”-nak is. — DEUTSCH JAKAB, a „Pester Lloyd”-nak 1873 óta belső dolgozó társa, az V. kerületi polgári iskola tanára, kit pár órai betegség után a kholera ragadta el. Fialat özevgye és egy kis leánya keserű halálát. — SZILVA IGNÁZ, nyug. járásbíró, Szilva Ignác buda-pesti bíró, édes atyja, 81 éves korában Esztergom- ban. — ÁGOSTON FERENCZ, nyug. honvéd-husár százados, ki a szabadságharcban is küzdött, Kalocsa. — KOVÁCS JÓZSEF, nyug. kir. törvényszéki bíró s törvényhatósági bizottsági tag, 78 éves, Kecskeméten. — SZÜTS GUSZTÁV, a magyar kir. államasu- tak főtitkarsalója, 60-ik évében, Budapesten.

TIVADAR ANDRÁS, szül. Bedey Mária, özevgy orosz papné, Máramaros legidősebb asszonya, 94 éves korában, M.-Szigeten, hol husz év óta élt özevgyen fiánál, Tivadar István megveji pénztárnoknál. — RÁKOZÓ JÁNOS, szül. Kolosár Laura, pozsonyi itélő táblai tisztviselő felesége, 30 éves, Pozsony- ban. — CSÁKY-PALLAVICINI ANTONIA grófnő, Csáky-Pallavicini Zsigmond gróf kilencz éves leánya, Szendrőn.

Szerkesztői mondanivalók.

A nővérek. Küzdöttem én is. Arczom derült. Itt-ott mintha a tehetség felcsillanását látnók; de a küzdés a formával s a kifejezéssel bizonytalansága, sokszor gyarlósága nem engedik a gondolatot — a hol van is — érvényesíteni.

Amor könyve. Erő és szenvedély van benne, de nagyon rhapszodisztikus.

Jelenések. A költemény sok lendületességgel van megírva; de csak az első és ötödik verszaka kifogás- talan, a többi kisebb-nagyobb formai hibákban szenved.

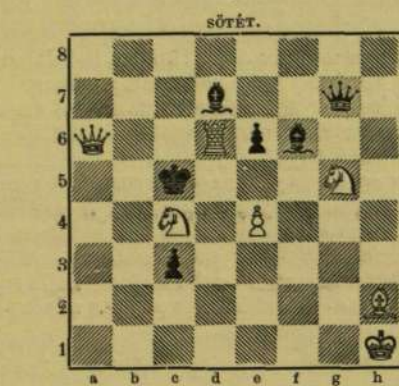
Kisgáthi Gáthy Barnabás. A közlők közé so- roztuk.

S... Elek barátomhoz. Oly ember munkája, a ki költilég érez, de nem költő s érzelmeit az alakító erő sugárgyűjtő lencséjével egy gőzpontban tömöríteni nem tudja.

Nem közzölhetők: Egy elvált asszonynak. Leszállt az est. Miért szeretsz? A nő. Miként a márvány. Kialudt már. Csókra készítő ajskad. Az első szerelem- ről. Csókkal illetném. Szép csendes erdő. Illatos gyepgyon. Emléklül. Lehull ősszel. Távolból.

SAKKJÁTÉK.

1799. számú feladvány. Blackburne J. H-től.

Világos.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1790. számú feladvány megfejtése

Steiner S-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. Kg2—g3	... b7—b6 (a)	1. ...	Kd4—e5 (c)	
2. Ve8—e1	... Hc4—d6: (b)	2. Ve8—e8	Kc5—d6:	
3. Ve1—e5	... K. t. sz.	3. Fd2—b4	+ stb.	
4. V. v. F. mat.				

2. ... Hc4—d2: 1. ... Hc4—e5
3. Ve1—e3 + Kd4—e3: 2. Ve8—h8 Kd4—e5
4. Hd6—f5 mat. 3. Vh8—e5 + stb.

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Ung-Tarnóczon: Németh Péter. — Kecskeméten: Balogh Dienes. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY

A „Vasárnapi Ujság” 41-ik számában közölt képtalány megfejtése: Álló toban lakik a béka.

Heti napot, október hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Oross	Israelita
22 V. A 22 Kordula	A 21 Kordula	10 C 21 Eulamp	12
23 H. Kapiszt János	Kap. János	11 Fülöp diák	13 Sch. bj.
24 K. Rafael főangy.	Rafael	12 Probusz	14
25 S. Alacoe Marg. Krizánt		13 Papil	15
26 C. Evariszt pk. vt. Dömötör		14 Paraszke	16
27 P. Szabina vt. Szabina		15 Luczán	17
28 S. Simon és Jada	Simon és Jada	16 Longin	18 Wajere

Holdváltás. 7 Holdtölte 25-én 8 óra 28 pk. d. e.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Henneberg G. (cs. kir. udv. szállító) selyem- gyára Zürichben, privát megrendelőknek köz- vetlenül szállít: fekete, fehér és színes selyem- szöveteket, méterenként 45 krtól 11 ft 65 krig, postabér- és vámmentesen, sima, csikos, kockázott és mintázottakat, damasztot stb. (mintegy 240 kü- lömböző minőség és 2000 különböző szín s árnyalat- ban). Minták postafordulóval küldetnek. Svajczba czimzett levelek 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. (1)

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten (egyetem-utca 4. szám) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A BÜNTETKEKRŐL ÉS VÉTSÉGEKRŐL SZÓLÓ

MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY

(1878. V. t. cz.)

MAGYARÁZATA.

A magyar tudományos Akadémia által a nagy díjjal kitüntetett munka.

Irta

Dr. SCHNIERER ALADÁR.

Átdolgozott, s a judicatura tekintetbe vételével bővített harmadik kiadás.

Ára füzve 5 frt.

A bélyeg és jogilletéki szabályok betűsoros tára.

1850. évtől 1892. év december végéig terjedő időben megjelent tör- vény, rendelet és döntvényekre nézve, különös tekintettel a még érvényben lévő tételekre.

Összeállította:

HORINKA RIKÁRD.

Bíróságok, törvényhatóságok, hivatalok, egyházak, kir. közjegyzők, ügyvédek, községek, pénzintézetek s magánosok használatára.

Ára füzve 4 frt.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Holgyor

La VELOUTINE
Különleges Rizpor
BISCUIT VEGYITE
CH. FAY, ILLATSZERESZ
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Korunk fő nyavalyája az idegesség

és vértelenség, melyből számtalan más kór származik. Ez ellen pedig legbiztosabban hat a

VASAS CHINABOR

1 üveg 1 frt 20 kr., 5 üveg franco küldve 6 frt.

Ezen bor a saját magam által keltett ménesi Sherryvel van készítve és minden hasonló nevű készítmények között a legtöbb chinaalt és vasat tartalmazza.

Rozsnyay Máttyás gyógyszer. művegyé- szeti laboratorijuma, Aradon. Ugyanott kapható: Serail-arzenikus szepítő ellen. 1 tégely 70 kr. postán franco küldve 1 forint 5 kr. Pepsinbor rossz emésztés ellen. 1 üveg 1 frt 20 kr. 5 üveg franco küldve 6 frt.

MATTONI-FÉLE
GISSHÜBLER
SAVANYÚ-KRÉ

Gyomor- és emésztési bántalmak, székrekedés, hasgöres, váltóláz, lépkór, májdaganat, börküddés, csomór, étvágyhiány, fejfájás, köszvény és vízi betegség ellen, már számos év óta elismert kitűnő hatásnak Dr. Lauri keleti növényekből készült

csodalabdacsai

Egy doboz 50 darabbal és utasítással 50 kr., — 7 doboz 3 frt, 12 doboz 5 frt, 25 doboz 10 frt.

Egyed. készítő: Beck Béla gysz. Maros-Vásárhelytől.

Főraktár Budapesten: Török József gyógyszer. urnál; továbbá: Krieger György gyógyszer. urnál Kalvin-téren. Brassó: Roth Viktor gyógyszer. urnál. Kaposvár: Babochay Kálmán gyógyszer. urnál. Postán legközelebb 2 doboz küldetik 4 10 kral több számítottat. Csak Beck Béla készítménye kérendő, saját aláírásával.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

Várkastély a Kárpátokban

Regény.

Irta Verne Gyula.

Fordította

Huszár Imre.

39 a szövegbe nyomott képpel.

Egyedül jogosított magyar kiadás.

Ára füzve 1 frt 20 kr. Vásonkötésben 1 frt 60 kr.

Budapest, Muzeum-körut 5. sz.

házban lévő

czipész-üzletben

mindennemű lábbeliek készítése mellett külön- sen berendeztem magamat az

egyéves önkéntesek

részére szükséges lábbeliek kiállítására.

Huszár-csimák, honvéd és közös had- seregbeli baka-csimák és bakancsok, tűzérési és mindennemű egyenlábbeliek, a lehető legjobb minőségben, lehető jutányos áron gyorsan és pontosan készíttetnek.

Lőrincz István.

GRANDS MAGASINS DU

Printemps

NOUVEAUTÉS

Ingyen és Bérmentve

küldjük a legújabb divatot tartalmazó nagy illusztrált Catalogust a téli évadra. Megkeresések czimzendők:

JULES JALUZOT & Ce
PARIS

Ugyancsak bérmentve küldetnek a Printemps oriai raktárán levő szövetek mintái, árat és fajt lehetőleg meghatározni kérünk.

Expediit Magyarország részére portmentesen 25 franktól kezdve és kívánat- ra vámmentesen 15 1/2 főlemeléssel méter- árúért, 20 1/2 méter más árúért.

Továbbító és vámkézelési házunk: Salz- burgban, Mozartplatz, 4.

Levelezés Magyar nyelven.

30 év óta udv. istállóban, valamint katonai és polgári nagyobb istállóban is, használatban; nagyobb erőfeszíté- seket előtt és után erősítő; továbbá focimodások, rándulások, az inak merevsége s más ily alkalmaknál; képeit a lovat kiváló teljesítményekre idomításnál.

Kwizda-féle Restitutionsfluid
Kapható Ausztr.-Magyar- orsz. gyógyszer-tár- raiban és drogistáknál Fő letét: Kwizda Ferencz János osztr. cs. és k. szomán k. udv. száll. kor. gyógyszer. Kornenburgnban, Bécs mellett. Magyarországi főraktár Bpest Török József gyógyszer.

Tessék a fönnebbi védjegyre ügyelni, s a vételnél határozottan kifejezni:

Kwizda-féle Restitutionsfluid.

Képek, Laterna magica számára, scripticon és kód- fátylep-készítők, üveg- re történő levonásra, minden nagyságban ajánl Hesse mű- intézete, Liposében.

WEINWURM ANTAL

tenykepez első magyarország

chemigraphiai műintézete

Budapest, IV., Károly-utca 3.

készít mindennemű

színezésű ábrákat

autotypia, phototypia,

chemigraphia és chro-

motypia után. Alap-

rajzok, térképek, há-

lások fotolitographiai

úton a

legújáb-

nyosab-

ban sok-

szorosít-

tatnak.

Külön

berendezés

házonkívül

való fény

képfejtés-

lekre.

Minden hölgy kívánja, hogy a derek chie- kel és ránc nélkül tapadjon!

Csak a Prym-féle szabadék. reform-kapcsokkal lehet ezt elérni! Messze kiható találmány a divat terén.

Derek az eddigi kapcsokkal, csupán 4 beti használat után. | Derek Prym-féle reform-kapcsok, több mint 6 hón. használat után.

Hézag és Tapad még mindig, ránc és hézag nélkül, mintha új lenne

Prym-féle szabadék. reform-kapcsok!!

nem hajladosnak s nem engednek, nem nyílnak ki maguktól. Minden mé- res nélkül pontosan egymással szemben állnak, tehát egyenlően föl- varrás és terítés érdekében ki van zárva.

Házi, mosható és dolgozó-ruháknál épen nélkülözhetet- lenek. Mosás és vasálás nem árt nekik. A derek még egyszer annyi ideig tart, s még munka és erős mozgás alkalmával is meg- tartja jó állását.

Tartósságra először, minden más záró-készletknél, mután a derek elhasználása után mindig újolat lefektethető s az újra alkalmazható.

Minden takarékos asszony tehát vegyen olyat 20 kraj- czárért s varja valami régi derekára. Bámolyos lesz az a szép állás és odatapadás, melyet ezáltal a derek ismét nyerni fog. Kivárás könnyű, minden lapocskához mellékelv varrási utasítás szerint.

Kapható minden jobb szabókéllék- és rövidaru-üzletben.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Magyar csődtörvény

1881: XVII. törvényezik.

Az összehasonlító jogtudomány igényeire való tekintettel.

Irta

Dr. Herczegh Mihály

budapesti egyet. ny. r. tanár.

— Második bővített kiadás. —

Ára füzve 4 frt.

A Pénzügyi Közlöny

betűsoros tárgymutatója.

Az 1874—1892. év végéig megjelent azon rendeletek és utasításokról, melyek a kir. adóhivatalok, pénzügyigaz- gatóságok, számvevő osztályok, pénzügyőrség és a köz- ségi adóügykezelés körébe tartoznak.

Összeállította

Mátéffy Domokos.

m. kir. adóhiv. segéd.

Ára füzve 40 krajczár.

A honfoglalás története.

A művelt közönség számára.

Irta

Borovszky Samu.

Ára füzve 1 frt.

BUDAPESTI CZÉGEK.

HABITS ANTAL

hangszerész és különleges cimbalom-készítő
a fő- és székvárosi zenekosok szolgáltatója.

Budapest, VII., Erzsébet-körút 42. sz.

Ajánlja szak-
szerű tapaszt-
latait szerint
javított és sa-
játkezlegé-
szített erős
és tiszta
hangu
cimbalmaitt
valamint mindennemű
hangszerek
raktárát.
Szolid
kiállítás!
Jutányos
árak.

Arjeggýkék kívánatra
ingyen és bérn.

Legolcsóbb ezüst!

A királyi zálogházban nagyobb részletekben vásárolt régi
ezüstöt eladok, latoukint 1 frt 5 kr.-tól kezdve fölfebb.
Ugyazint aranyemdek, drágakövek és órák, a legol-
csóbb árakon, nálam folyton raktáron vannak.

HEUFFEL,

Koronaherceg-utca 7. az udvarban balra.

Az 1890: XIV. törvényozikk alapján létesített

**MAGYAR IPAR- ÉS
KERESKEDELMI BANK-
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.**

Budapest, V., nádor-utca 4. sz.

Teljesen befizetett részvénytőke 8.000.000 frt.

V-VI. ker. főköszvény
Podmaniczky u. 2.
(Váci-körút sarkán.)

VI-VII. k. főköszvény
Teréz-körút 2.
(Király-utca sarkán.)

Toronyórákat

legolcsóbban, legújabb és legjob-
ban készít:

Mayer Károly L.

óragyára,

Budapest, VII., Kazinczy-u. 3.

Képes árjegyzékek bérmentre.

Melyik erősebb?

Eredeti regény.

Irtá ifj. Ábrányi Kornél.

Ára füzve 2 frt.

TESTORY és FIA

Váci-utca 24. BUDAPEST, Váci-utca 24.
a nagy Kristóf ártellenében.

Alapított 1805-ben.

Bel- és külföldi műipar, lámpa, díszmü- és
bőrárúk főraktára.

Hoffmann és Schlosser

butorkereskedők, kárpitosok és díszítő

BUDAPESTEN,
IV. ker., Hatvani-utca 11. szám, I. emelet,
(a Neruda-féle üzlet mellett a palota).

Képes árjegyzékeket ingyen és bérn.

Hirdetések felvételnek

a „Vasárnapi Ujság” kiadó-
hivatalában, Budapest, IV. ker.

Egyetem-utca 4. szám alatt.

Üzlethelyiség-változás.

Van szerencsénk a nagyedemű vevőközönség tudomására hozni, hogy 1803 óta fennálló

vászon-, kész fehérnemű- és szövöttáru-raktárunkat

(eddig IV., Váci-utca 5. sz. „YPSILANTI”-hoz)

IV., Városház-tér 8. szám alá

a volt Ádám és Éberling cég helyiségébe helyeztük át.

A csődtömegtől a még fennmaradt áruaktárt mintegy 150.000 forint értékben igen kedvező feltételek mellett vettük át és fogjuk, ameddig a készlet tart, elárusítani,
másképp a végeladott cikkek új áruval pótoltatván, a legjobb alkalom kínálkozik

menyasszonyi kelengyék és házi szükségletek olcsó beszerzésére.

Ezen kiváló bevásárlási alkalmat becses vevői szíves figyelmébe ajánlják

KOLLARITS JÓZSEF ÉS FIAI.

Legnagyobb választék mosó-ruhaszövetekben, olcsó árak mellett.

Mint ujdonság!

Ceylon-téa

saját importálás,
kitűnő ízű és erőteljes.

Eredeti csomag egy
angol font súlyú (körül-
belül ½ kilo) frt 2.75.

Neruda Nándor

Hatvani-utca 9. sz.

Wasmuth
tyukszemgyűrű
az órában.

3x24 óra alatt eltávolít
minden tyukszem.

Egy óra ára 60 kr., vidékre 80
kr. befizetése mellett bérmentre
küldetik. Magyarországi főraktár
Budapest, Király-utca 12. szám,
Török József győzőszertára.

20 millió forint
kiadó

földbirtokokra
Magyarországon.

Tetetés szerinti időtartam. Leg-
mésértékesebb kamat. Költsé-
g ¼ értékig. Fizetés kétségben.
Tényleges eset és teherállás köz-
lése között.

Belgiumi alapítványi tőke
ezimre „Geldmarkt” kiadóhiva-
talához Berlinbe S. 14. —
Féltárgyosítások díjmentesen
adnak.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.)

Havonkint
3-4
huzással

Nagy nyeremények!
Sorsjegy-Egyesületek
életbiztosítással!

Felhívás egy alkalmi sorsjegy-társaságba való belépésre, mely társaság áll
50 résztvevő tagból és

238 darab eredeti sorsjegyből
nyugvint:

1 db 5% 100 frt névért. 1860. osztr. áll. sorsj. 1 db 50 frt névért. 1864. osztr. áll. sorsjegy
1 db 4% 100 „ Tiszai sorsjegy 1 db 50 „ 1870. magy. áll. sorsjegy
1 db 100 „ Bécsvárosi sorsjegy 10 db 10 „ Osztrák vöröskereszt sorsjegy
1 db 4% 100 „ Magy. Jelz.-hit. sorsj. 10 db 10 „ Magyar vöröskereszt sorsjegy
1 db 3% 100 „ Osztr. Földhit.-sorsj. 10 db 10 „ Olasz vöröskereszt sorsjegy
1 db 3% 100 frt Szerbiai államsorsj. 50 db Budapesti Bazilika sorsjegy
150 darab Magyarországi „Jó-szív” sorsjegy.

A 45 havi befizetés tartama alatt minden tag 146 huzáson vesz részt.

száz millió korona összfontnyereménnyel

Havonkénti befizetés 1 frt 97 kr. o. é.-ben.

Az első és má-odik részlet befizetése után, mely postautalvány-nyal is eszközöl-
hető, kapja a vevő a 238 darab sorsjegyet sorozatát és számat tartalmazó

SORSJEGY-KÖNYVECSKÉT.

A társaság feloszlásakor, az összes azideig ki nem sorsolt sorsjegyeket az akkori hiva-
tatos ártyámon eladják, az ezért befolyó készpénz, a nyeremények és a kamatot
hajtó sorsjegyek szelvény-kamatát a tagok között egyenlően elosztva. A sors-
jegy-társaság tartama alatt, a 238 darab sorsjegyre eső nyeremények a sorsjegy-
társaság tagjait illetik.

Rendkívüli kedvezményül! Minden tagja a társaság-nak a negyedik részlet
befizetése után egy

2000 koronáról

szóló „baleset elleni” biztosítási kötvényt kap, mely egy elsőrangú hazai
biztosító intézet által van kiállítva és mindaddig marad érvényben, míg a
befizetések a sorsjegykönyvre pontosan történnek.

Minden huzás után megküldöm „TELEGRAPH” cz. sorsolási tudósítót.

LUSTIG MIKSA bank és váltóüzlete

Alapított 1885. Budapest, Váci-körút 43. Alapított 1885.

Ügynökök bárhol kedvező feltételek mellett alkalmaztatnak.

44. SZÁM. 1893.

BUDAPEST, OKTÓBER 29.

40. ÉVFOLYAM.

Külföldi feltevések: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK egyúttal: félévre 6 •

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
félévre 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 5.—
félévre 2.50 Külföldi előfizetésekre a postai
meghatározott viteldíj is csatolandó.

Dr. TAKÁTS LAJOS.

1847—1893.

I GEN különböző körökben keltett mély és
őszinte részvétet Takáts Lajos korai halála,
a ki férfikora delén múlt ki. A kereskede-
lem és ipar, a tudományok és művészetek, elő-
kelő társaskörök és testületek képviselői egyenlő
részvétellel helyezték koszorúikat egyazon kopor-
sóra. Takáts csakugyan oly sokoldalú
ember volt, hogy ezek a különböző
életágak mind magukénak mondhatták.

Működésének kiindulási pontja és
alapja a tudomány volt. Első sorban a
jogtudományokat művelte, melyekhez
élete végeig hű is maradt. Budapesten
és Berlinben végezte jogi tanulmányait
s vetette meg alapját sokoldalú művelt-
ségének. Később a budapesti egyete-
men mint tanár és vizsgáló, a hitel-
banknál és a Franklin-társulatnál mint
szívesen meghallgatott tanácsadó kép-
viselte szaktudományát. Irodalmi mun-
kássággal csak kis mértékben foglal-
kozhatott, mert, a gyakorlati élet em-
bere lévén, csak kivételesen illethetett
nyugodtan íróasztalához, de azért van
egy nagyobb munkája is, nevezetesen
Gneistnak a jogi államról írt könyvét
jelesen fordította le magyarra és kisebb
cikkekben, szakdolgozatokban, ismé-
telve adta kitűnő szakképzettségének
és éles ítélőtevének bizonyítékait.

Sokszor járt a külföldön, jól beszélt
a nyugati művelt nyelveket, igen jártas
volt az újabb irodalmak terén és érde-
lőddé figyelemmel kísérte a képzőművé-
szeteknek mai mozgalmait. Európa
több kitűnő emberével volt személyes
ismeretségben, és a Budapesten meg-
fordult jelesebb külföldi írók, művé-
szek, tudósok nagyon ritkán hagyták
el fővárosunkat a nélkül, hogy Takáts
Lajossal egy jó kedvű, de egyúttal a
szó legjobb értelmében kedves estét ne
töltöttek volna. Modern ember volt, de
a legjobb fajtából. Hivatalos teendőit
magasabb kulturális szempontokból
végezte, a kor mozgató eszméit figye-
lemmel és helyes fölfogással tanulmá-
nyozta, s a magyar társadalmat euró-
pai színvonalon szerette volna látni.

Koller, utólagi fényképe után.

Dr. TAKÁTS LAJOS.

ket is találó élezeléssel és szatírával tudta, jel-
lemezni. Gonosz nyelvű ember volt, a mint
mondani szokás; de rajta is bizonyosodott,
hogy a gonosz nyelvűek többnyire jó szívűek.
Szerencsétlen, ügyes-bajos ember, a ki hozzá-
fordult, ritkán vált meg tőle, a nélkül, hogy jó
tanácsot vagy éppen segínyt is ne kapott volna
tőle. Barátjai biztak benne, mert az éles ész és
jó szív kifogástalan jellemmel volt kapcsolatos,
mely helytelen, vagy kétszínű cselek-
vésre képes sem lett volna.

A hetvenes évek elején kezdte nyil-
vános szereplését. Ekkor vette el és
vezette be a társaságba bájos fiatal ne-
jét, a ki gyönyörű énekével is elragadta
hallgatóit. Gyakran megfordult Csen-
gery Antal házában, mely akkor a tudó-
sok, írók, művészek, s egyszersmind
a politikával foglalkozók egyik talál-
kozó helye volt, — és hol néhai We-
ninger Vinczéval, a jeles szakférfi-
val és az e téren még most is kiváló
szerepet vivő Lukács Antallal a pénz-
világ is képviselve volt. Innen kezdve
folyvást tárgalt Takáts köre. Mert a mi-
lyen mulattató egyéniség volt és bár
első pillanatra úgy tetszett, mintha
csupa enyelgés és tréfa volna, már rövid
ismeretség után kiderült, hogy ez az
örökké nevető és tréfáló modor csak
álaraz, a mely mögött egy alaposan
képzett, komoly gondolkodású és ritka
tehetségű férfi rejtőzik.

Már vagy két esztendeje, hogy tisztá-
ban volt sorsával. Érezte, hogy napjai
meg vannak számlálva. Jó szíve nagyon
beteg szívré lett. De azért soha sem
jajgatott, bár testi szenvedései is súlyo-
sak voltak. De még súlyosabbak voltak
lelki fájdalmai. Elhagyni nejét és gyerme-
keit, kiket oly mélyen és igazán szere-
tett; elhagyni barátjait, kik oly öröm-
mel keresték társaságát; elhagyni ezt a
várost és országot, melynek fölvirágzá-
sára tőle telhetőleg szóval és tettel a leg-
nagyobb lelkesedéssel fáradozott; el-
hagyni ezt a világot, melynek szellemi
kincsait oly jól ismerte, elhagyni mind-
ezt férfikora delén, mikor az ember leg-
intenzívebb munkásságát fejtheti ki!
Ez bizonyára nagyon súlyosan nyomta
lelkét. De nem panaszkodott; csak